

משנת השבוע

פרשת כי תצא תשפ"ד
[שנה י"ג - גליון נ"א]

דברות קודש
שיעור הלכה
ניצוצי הדף
מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

דברות קודש
ליקוטי מגיד משנה
מצוה יומית
מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

הילולא דצדיקיא
א געדאנק פון פרשה
מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

מרא"מ בספרי משנ"ה
מערכת המשנה
מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

לימוד מצוה יומית

ערב שבת:	י' אלול
מצוה תקלו:	לקוברו בו ביום
שבת קודש:	י"א אלול
מצוה תקלה:	השבת אבידה

פרשת כי תבוא

יום ראשון:	י"ב אלול
מצוה תקלט:	שלא להעלים עין
יום שני:	י"ג אלול
מצוה תקמ:	חמור שונאך רובץ
יום שלישי:	י"ד אלול
מצוה תקמא:	הקם תקים עמו
יום רביעי:	ט"ו אלול
מצוה תקמב:	שמלת גבר על אשה
יום חמישי:	ט"ז אלול
מצוה תקמג:	שמלת אשה על גבר

תוכן הענינים

דברות קודש

מכ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה . ג
 ליקוטי מגיד משנה ה
 מצוה יומית ח
 דא"ח מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א י
 שיעורי הלכה כח
 ניצוצי הדף לב
 מראי מקומות ללימוד דף היומי לד
 מערכת המשנה לה
 היולא דצדיקא לו
 מגיד משנה לנוער מד

אונגוואר

יצא לאור ע"י

מכון משנה הלכות

1578 53rd St

Brooklyn, NY 11219

לשלוח תגובות והערות

בכל עניני הגליון בפאקס

718-851-2660

לקבל הקונטרס באי-מייל:

KHALUNGVAR@GMAIL.COM

קול אונגוואר

דא"ח מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

718.255.9118

♦ נא לשמור על קדושת הגליון

דברות קודש

מאת נ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

פרשת כי תצא

ארצות מעברין את השנה - יהודה ועבר הירדן וגליל. על שתיהן מהן מעברין ועל אחת אין מעברין. ועיין רש"י, דמעבר הירדן מביאין את העומר וכ"כ במנחות. ומיהו הר"ן (נדרים כב.) כתב ועבר הירדן לא נתקדש להבאת עומר, ע"ש.

ובגמ' שם, אמר ר' יוחנן, "ונתן ה' לך שם לב רגז" (דברים כח:סה) בחו"ל כתיב. ומשני, אותה שעה עדיין לא עברו את הירדן. מכואר דעבר הירדן לאו בכלל ארץ הוא. ובגמ' (מכות ט:) פריך, בעבר הירדן תלת, בארץ ישראל תלת. אמר אביי בגלעד שכיחי רוצחים, דכתיב (הושע ו') "גלעד קרית פועלי און עקובה מדם מאי עקובה מדם א"ר אלעזר שהיו עוקבין להרוג נפשות ופרש"י בעבר הירדן תלת וכו' בתמיה בנחלת שני שבטים שלש כמו בנחלת עשרה שבטים ומשני בגלעד שהיא בעבר הירדן שכיחי רוצחים ע"כ.

והנה שעבר הירדן לאו ארץ ישראל הוא שהרי הכי אמרו בעבר הירדן תלת ובארץ ישראל תלת והארכתי בזה (ועיין רמב"ם פ"ב מהל' בכורים ובברכי יוסף באריכות גדולה), וא"כ ישראל לא נעשו עם עד שעברו את הירדן ואז הי' להם התורה והלשון והארץ, ונראה דזה הוא ענין הסמיכות ויצו משה וזקני ישראל את העם לאמר שמר את כל המצוה וגו' והיה ביום

"וידבר משה והכהנים הלויים אל כל ישראל לאמר הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם לה' אלקיך" (כו:ט). וברש"י, בכל יום יהיו בעיניך כאילו היום באת עמו בכרית.

והנלפענ"ד עוד דהנה כתבו הראשונים ז"ל דלהיות עם צריך להיות להם ג' דברים: כתב, לשון, ארץ. וכל שחסר להם אחת מאלו אינו בכלל 'עם'. והנה עם ישראל בהיותם עבדים לפרעה במצרים לא הי' להם שתיים - ארץ ותורה. ומיהו החזיקו בלשונם, כדכתיב "בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לוּעז" (תהלים קיד:א). ודרשו של"ם, שם לְשון מְלבוּש, שלא שינו את לשונם. וכשהוציאם הקב"ה ממצרים ונתן לנו את תורתו, הרי היו שנים - כתב שהוא התורה, ולשון שנתנה בלשון הקודש. ומיהו הי' חסר להם להיות 'עם' כל עוד שלא נכנסו לארץ ישראל.

והנה כשבאו לעבר הירדן וירשו שם ראובן וגד וחצי שבט מנשה וקידשו את עבר הירדן, מ"מ אכתי לא נהיה לעם. חדא, שרוב השבטים לא קיבלו חלקם בעבר הירדן, והשני כי עבר הירדן אף שהי' חלק מארץ ישראל לאחר שכבשוהו, מ"מ אין זה הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו. ונחלקו בו הראשונים ז"ל אי מביאים ביכורים מעבר הירדן. ועיין רש"י (סנהדרין י"א) על שלשה

לשון ולישראל בלשונם הובדלו ישראל מן האומות בלשון ובתורה שהוא הכתב ובארצם [ועיין א"ע בשם גאון שכתבו רק התרי"ג מצות כמו שהם כתובות בהלכות גדולות וכ"כ הרמב"ן ז"ל].

והנה אמרו ז"ל שלכן כתבו בשבעים לשון שאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו שלא יאמרו הגוים למה לא נתן להם התורה ולכן נעשה נס ובינה יתירה נתן להם באותו זמן שהעתיקו להם כל התורה מן האבנים ואעפ"כ לא שמרוה ובזה נבדלו בני ישראל ונעשו בכך לעם ה' וכדכתיב ואבדיל אתכם מכל העמים להיות לי והיינו לאחר שישראל קבלו את התורה ואומות העולם לא, ולכן לאחר שכתבו כל אלו אמר הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם לה' אלקיך דלהיות עם צריך שלשתן תורה ולשון וארץ ישראל. יה"ר שנזכה בקרוב לביאת משיח צדקנו והאר עינינו בתורתך בלשון הקודש וקרב פזורינו מבין הגוים בשוב ה' את שיבת ציון ב"ב אמן סלה.

אשר תעברו את הירדן אל הארץ אשר ה' אלקיך נותן לך וגו' וכתבת עליהן את כל דברי התורה הזאת בעברך למען אשר תבא אל הארץ וגו' וכתבת על האבנים את כל דברי התורה הזאת באר היטב בשבעים לשון, ונמצא לשון לחוד ותורה לחוד וארץ לחוד וידבר משה וגו' היום הזה נהיית לעם שבשביל ג' הללו נהיית לעם ועד עכשיו לא היית לעם שהי' חסר לך כניסת הארץ.

ונראה עוד להוסיף למה דוקא אחר וכתב לך באר היטב נאמר שמע ישראל היום הזה נהיית לעם. ואפשר לומר לפ"מ שדרשו חז"ל עה"פ באר היטב שהוא בשבעים לשון עיין סוטה ל"ה ע"ב תוס' ד"ה כיצד כתבו בשבעים לשון ובינה יתירה נתנה לאומות ולכאורה למה בשבעים לשון אלא שכל אומה שאין לה כתב ולשון אינה אומה, ולכן היה צריך שיכתב התורה בע' לשון לכל עם ועם כלשונו ולישראל בלשון הקודש שהוא לשון שנברא בו העולם ומלאכי השרת משתמשין בו וא"כ במה שכתבו בשבעים

לוקוטי מגיד משנה

פרשת כי תצא

שני טעמים שהתורה צוה לישא אשה

"וראית בשביה וגו' ולקחת לך לאשה" (כא:יא). אמרו חז"ל (קידושין כא:): לא דיברה תורה אלא כנגד יצה"ר. ונראה כי מה שאמרה התורה לישא אשה הוא מפני ב' טעמים, א' כדי לקיים מצות פ"ו. ב' להצילו מעבירה, וכמו שאמרו (יבמות סג.) די לנו שמצלת אותנו מן החטא. והנה הנושא יפת תואר במלחמה, בא עליה ביאה ראשונה במלחמה, כמו שכתבו התוספות (קידושין כב. ד"ה שלא ילחצנה), והנולד מביאה זו לא נחשב לזרעו, ואינו מקיים בזה פ"ו. וזה היה אצל תמר בת דוד.

גיפת תואר במלחמה שייך רק טעם להניצל מן העבירה

לפי זה הנושא אשה במלחמה ובא עליה, שייך אצלו רק טעם ב', שעל ידה ניצל מן החטא. וז"ש 'ולקחת לך לאשה' - לא דברה תורה אלא כנגד יצה"ר, שבאשת יפת תואר במלחמה שייך רק הענין להניצל מן העבירה.

ביאור דברי רש"י בקידושין

והנה לכאורה לפרש"י (קידושין כ.) שסובר כי אסור לבוא עליה במלחמה, לא אתי שפיר, כי כבר לא שייך הטעם להניצל מן העבירה, אם כן לא שייך לומר לא דברה תורה כנגד יצה"ר. ואחרי המלחמה כבר שייכים ב' טעמים. אמנם בפנים יפות (ד"ה ולקחת) האריך לבאר, שגם לרש"י מותר לבוא עליה במלחמה, אלא שסובר שמה שהתירה התורה לגיירה בעל כרחו ליקח אותה, היינו דוקא כשלא בא עליה במלחמה, אבל אם בא עליה, כיון שכבר נתקרב דעתו, שוב לא התירה תורה לגיירה בעל כרחו. לפי זה אתי שפיר גם לפירושו, שלא דברה אלא כנגד יצה"ר.

גם לקיחה לביטו מועיל נגד יצה"ר

איברא, אפילו נאמר כי לדעת רש"י אסור לבוא עליה במלחמה, גם כן אתי שפיר, כי

^א נביא כאן דבר יפה באותו ענין מהגה"ק מנייטרא זצ"ל (נאות דשא פ' לך ד"ה כשם): כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה לחופה ולמעשים טובים. יש לפרש, כי טעם מילה יש בב' אופנים, או להחליש כח התאוה, והשני להראות שאנחנו עם בני ישראל המה מצויינים בחותם המלך, וחתם בנו אות ברית קודש, להראות שאנו עמו לגיונו של מלך מלכי המלכים הקב"ה. והנה כן הוא גם בשאר ענינים בתורה, לא רק בשביל זה כדי שנהיה פרושים מאיסורים, כי אם שנגיע על ידה גם למעלה נשגבה. וכן גם לחופה, שצריכה האשה לפרוש את הבעל מן החטא, וכמו שאמרו די שמצלת אותנו מן החטא. אבל עוד תהיה גם לעזר ולסיוע להבעל לעבודת השי"ת, לתמוך ולעוררו לכל דבר טוב. וכן המעשים טובים בבחינה זו, לצרפם ולזכרם תמיד להגיע על ידיהם למעלה נשגבה. וע"ז רומז ברכה הנ"ל, 'כשם שנכנס לברית' בב' כוונות כנ"ל, כן יעשו כל מעשה האדם רושם עליו להצילו מאיסורים, ולהעלותו למדרגה גדולה בעבודת השי"ת.

במה שלקחה ומביאה לביתו אף שלא בא עליה, מ"מ הרי נדמה לו כפת בסלו, ומועיל כבר כנגד יצה"ר. וזה שאמר לא דברה תורה אלא כנגד יצה"ר. וכעין זה פירש הרבי ר' העשיל זצ"ל.

לעולם ידבק אדם בטובים

או יאמר, לפי מה שאמרו (ב"ב קט): אמר רבי אלעזר לעולם ידבק אדם בטובים, שהרי משה שנשא בת יתרו יצא ממנו יהונתן, אהרן שנשא בת עמינדב יצא ממנו פינחס.

דוד המלך נשא יפת תואר

ואמרו (סנהדרין קז). ואמר רב יהודה אמר רב, ביקש דוד לעבוד ע"ז, שנאמר (ש"ב טו:לב) "ויהי דוד בא עד הראש אשר ישתחוה שם לאלהים", ואין 'ראש' אלא ע"ז, שנאמר (דניאל ב:לב) "והוא צלמא רישיה די דהב טב". והנה לקראתו חושי הארכי קרוע כתנתו ואדמה על ראשו. אמר לו לדוד יאמרו מלך שכמותך יעבוד ע"ז. אמר לו יאמרו מלך שכמותי יהרגו בנו, מוטב יעבוד ע"ז, ואל יתחלל שם שמים בפרהסיא. אמר מאי טעמא קנסיבת יפת תואר. אמר ליה יפת תואר רחמנא שרייה. אמר ליה לא דרשת סמוכין, דסמיך ליה (דברים כא:יח) "כי יהיה לאיש בן סורר ומורה" - כל הנושא יפת תואר יש לו בן סורר ומורה.

דוד המלך חשב שיש מצוה לקחת אשת יפת תואר

ונראה, דוד המלך סבר שמצות עשה לישא יפת תואר כדי לקרבם לישראל ולתורה, וכמו שמצינו (ב"ר ע"ו ט') שיעקב אבינו נענש על שלא נתן את בתו דינה עשו, שאולי היה ביכולתה להחזירו בתשובה. והאבות נענשו שנולד עמלק על שלא רצו לגייר את תמנע (סנהדרין צט:), לפי זה אין איסור כלל. ומה שיצא ממנו בן סורר ומורה, החסרון מצדו, שח"ו אינו הגון הוא, אבל לא מצד אשתו היפת תואר. אבל חושי הארכי הסביר לו, שזה אינו נכון, והיה לו לדרוש סמוכין, שהגם שהתורה התירה יפת תואר, מ"מ אין ראוי לישאנה, כי לא דברה תורה אלא כנגד יצה"ר. אם כן הנושא יפת תואר אינו זוכה לבנים הגונים. מ"מ הטעם השני שמצילתו מן החטא שייך, וז"ש לא דברה תורה אלא כנגד יצה"ר, אבל לא שיש מצוה לקחתה לאשה.

גדילים תעשה לך אפילו מן הכלאים

"לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדו גדילים תעשה לך על ארבע כנפות כסותך" (כב:יא-יב). דרשו חז"ל (יבמות ד.) 'גדילים תעשה לך' - אף מן הכלאים.

האבות יצאו בציצית בשבת

נראה על פי מה שנחלקו (עי' פרשת דרכים, דרך האתרים דרוש ראשון) אם לאבות היה דין ישראל, היאך שמרו שבת, הרי גוי ששבת חייב מיתה (סנהדרין נח.). ובמקום אחר כתבתי (שו"ת משנ"ה ח"ג סי' מ"ג) שהאבות לבשו ציצית ויצאו בשבת ברה"ר, כי אז

ממה נפשך, אם דינם כישראל מותר לצאת בהם ושמרו את השבת. ואם דינם כבני נח, אז עשו הוצאה בשבת, ולא שמרו שבת.

בני נח יכול לעשות מצוה כדי לקבל שכר

וחתני כבני הרה"ג מוה"ר צבי האגער שליט"א הקשה לי, ממה שכתב הרמב"ם (הל' מלכים פ"י ה"י) בן נח שרצה לעשות מצות משאר מצות התורה כדי לקבל שכר, אין מונעין אותו לעשותה כהלכתה. לפי זה יכול הבן נח לקיים מצות ציצית, אם כן לא עבר על הוצאה בשבת.

כיון שאינו מחויב בדבר

אך איני יודע מה קשה לו, כי אע"פ שמוותר לו לקיים המצוה של ציצית, מיהו כיון שאינו מחויב בדבר, הרי זה הוצאה לגבי שבת, ונמצא שלא שמר שבת. וכמו שחיטה בזר בשבת, למ"ד (יבמות לג:) שאסור לזר לשחוט בשבת, הגם שיש מצות שחיטה, וכהנים נתרבו בה מצות הרבה, ולא יכולים לומר שישראל אם רוצה לקיים מצוה שלא נצטוה יכול לקיימה, כי במקום איסור לא יוכל לקיים.

מצוה יומית

מצוה תקלט. שלא להעלים עין מהאבידה

י"ב אלול תשפ"ד

בחנות, ולא לבעל החנות, שמיד שהוציא הכסף מהכספת, שהכסף שם, הרי כבר יצא אותו ממון מרשות גוי. וכיון ששכח ונעשה אבידה, הרי זכה בו ישראל זה, אלא אפילו עדיין לא הוציאו מהרעדזשיסטער, מ"מ הרי ישראל הניח שם ממון שאינו של בעל החנות, ולא הניחו לזכות בו בעל החנות, אלא ע"מ להוציאו משם, שאין זה ממון בעל החנות. וכיון שיצא הגוי משם ונשארו המעות אבידה, יכול ישראל לזכות בו, ולא אמרינן שהגוי זכה במעות, כין בגוי לא שייך קנין חצר.

כשמוציאין העודף למי שייך הכסף

וכרגע עלה במחשבתי להסתפק, כשישראל הוציא עודף להחזיר לקונה ד' זוזים, או כיצא בזה, והם עדיין ביד ישראל, אז אותו כסף ברשות מי הם עכשיו, אם הם כבר של הלוקח כאלו החזירו לו, ואם נאבד הרי נאבד ללוקח, או כל זמן שלא החזירו לקונה הרי הוא ברשות המוכר, ואם נאבדו אותן ד' זהובין חייב להחזיר לו ד' זהובים אחרים. והנפ"מ לפ"ז יהיה אם העודף שהוא נעשה אבידה כששכחו הקונה הוא כבר ביד ישראל, או שהוא עדיין מונח ברשות הגוי.

מסתבר שהכסף שייך ללוקח

ומסתבר שמיד שהוציא ישראל העודף הרי הם מעותיו של הלוקח שהישראל

עודף שמשאיר הגוי אם מותר לקחת

שאלה במי שצריך ליתן עודף לקונה גוי, והלוקח מיהר וקדם לצאת קודם שהיהודי הספיק לתת לו העודף, אם יכול להכניס הכסף לכיס ולהחזיק לעצמו. והשיב לו מעכ"ת (עי' רבבות אפרים ח"ה סי' תפ"ח) שלא, כי זה הכסף שייך לבעל החנות שהוא גוי.

הכסף שייך לישראל

לפענ"ד לאחר הסליחה נראה כי שגג, כי למה זה שייך לבעל החנות, ומה לו לבעל החנות עם כסף זה, הרי הלוקח קנה חפץ בעד זוז אחד, ונתן ליהודי העומד לשרת חמשה זוזים, ומיד כשנתן לו הכסף זכה היהודי העובד בזוז אחד בשביל בעל הבית, והשאר הוא באמת של גוי הקונה, והיהודי צריך להחזירו לו. וכיון שהיהודי הוא המטפל במעותיו של הקונה, והוא מחזיר לו העודף, א"כ מיד שהוציאו ליתן לו הרי אינו של בעל החנות, שהרי בעל החנות לא קנה רק כנגד המכר, והשאר חייב להחזיר לו, מה שבאמת היהודי עושה שמחזיר לו. ואם הקונה יצא והותיר העודף, הרי השאיר המעות או מדין אבידה או שהפקיר מעות זה, ולא הקנהו לבעל החנות, ולא נתנו לו.

ולא מיבעיא אם כבר הוציא היהודי הכסף מהרעדזשיסטער בלע"ז ליתן לו לגוי, שאז הוא אבידת גוי ביד ישראל, שהרי כבר בא לידו, ושייך ליהודי המשמש

להחזירה לגוי משום דלמען ספות הרוה וגו', כמבואר בחו"מ (סי' רס"ו, ועיין משנה הלכות ח"ז סי' ע"ר-רע"א, ח"ט סי' שס"ט-ש"ע). וממילא גם לתת אותה לגוי אחר אסור ליתן כל שאינו שלו, משום לא תחנם, וגם בבעל החנות הדין כך.

לא צריכים לחשוש שיתיר לעצמו לגנוב מגוי

ולכן נראה פשוט שגוי שיוצא מחנות ושכח חבילתו, הרי הוא בכלל אבידת גוי, ואם ישראל רואהו יקחנו לעצמו, ואין לו לבעל החנות שום ענין, וגם אין זה ענין לגניבה שאם נתיר לו ליקח את זה ילמד ליקח גם שאר גניבה. ואדרבה הרי ראינו שהוא לא רוצה לגנוב, אלא שואל אם מותר לו לקחת, ואין אנו יכולים לגזור גזירות מעצמינו. גם אין זה מעשה גניבה, ולא ענין גניבה, ולא יטעה בשביל זה כלל.

מיהו אם יש בזה משום חילול השם שיתודע הדבר, ודאי צריך להחזיר, אבל לא משום דין חשש גזל, אלא שזה דין אחר שצריך לקדש השם בממונו, כמו שקיי"ל (חו"מ סי' רס"ו), והוא דין בכל אבידת גוי. אבל לא משום גזל ואפילו דינא דמלכותא אין כאן. לכן באופן שאין חשש חילול השם יטלנה לעצמו, ולא יתן לגוי, כי זה כבר אבידת גוי, ואם יכול לומר להחנוני שנשאר שם, ואם לא יבא הוא רוצה לזכות בו, אז אין כאן חשש חילול השם. (שו"ת ח"י"ד סי' רל"א)

הוציא לו ובשבילו, ואם נאנסו אז נאנסו ללוקח, ואם פשע בהם הישראל חייב להלוקח ולא להבעל החנות. וצ"ע כי יש לומר שכל זמן שלא נתנו לו בידיו יש לו לישראל אחריות עליו. ויש לעיין, אלא שאין הזמן גרמא מחמת טרדות החג [ראש השנה] (שו"ת משנה"ה ח"י"ד סי' רל"ב)

קונה גוי ששכח אבידה בחנות

מה שכתב (רבבות אפרים שם) שנשאל ביהודי העובד אצל גוי, ולפעמים הקונה כשיוצא שוכח לקחת מה שקנה, והקונה הוא גוי, האם מותר לישראל ליקח החבילה ששכח הגוי לעצמו. ואסור לו מעכ"ת משני טעמים, א' שאם יתודע וירגיש הבעל החנות יהיה חילול השם. שנית שהוא אינו למדן, ואם נתיר לו מעשה גניבה כזאת, יחשוב שבכל דבר מגוי אפילו במקום שאסור מותר, לכן אמר לו שיאמר לגוי הבעל החנות, ולא יהיה חילול השם, ולא יכנס בעניני גניבה.

אסור להחזיר האבידה גם לגוי אחר

לענ"ד כיון שגוי שנתן מעות על סחורה וקנה אותה סחורה, הרי הסחורה שלו הוא, וכ"ש שכבר הניחה לו בקרן זוית, או בכל מקום שהוא, וכיון שהניחה שם ושכחה ויצא, הרי הוא בכלל אבידת גוי ומותרת לכל אדם, ואין בזה שום נדבוד וענין של גזל. ואדרבה אבידת גוי אסור

דברי אלקים חיים

מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

פרשת כי תצא תשפ"ג

שיעור חומש רש"י

הציצית אל פני הלבנה להראות לה שעוד יגיע זמן שיהיה זמן חיוב ציצית גם בעת הלבנה, כשהיה אור הלבנה כאור החמה, ויהיו מחוייבין בציצית גם בלילה.

ועתה מוכן שפיר דברי המדרש הפלא ופלא. דהנה בשעה שאמר הקב"ה למשה 'גדילים תעשה לך', היה משמע לו שיש חיוב לעשות ציצית על כל הבגדים, בין על כסות יום ובין על כסות לילה. ולכן אמר משה לפני הקב"ה, אם כן למה מיעטת את הירח, הלא דוקא אילו לא היה מיעוט הירח, והיה אור הלבנה כאור החמה, אז היה אפשר להיות חיוב הציצית גם בלילה, אבל עכשיו כסות לילה פטור.

ואבן מצינו בגמרא (מנחות מג.) שהיה צד לומר שכסות לילה חייב נמי בציצית, מפני הפסוק 'גדילים תעשה לך על ארבע כנפות כסותך אשר תכסה בה', דמשמע מזה כל בגד שרק תכסה בה יהיה חייב בציצית, אפילו כסות לילה. אמנם בסוף מסיק הגמרא, שכסות לילה פטור מן הציצית, מפני שנאמר 'וראיתם אותו', ומהפסוק בפרשתך 'אשר תכסה בה' לומדים שגם כסות סומא חייב בציצית, למרות שהסומא אינו יכול לראות, הואיל ואחרים יכולים לראות את כסותו, הרי זה חייב בציצית. משא"כ כסות לילה, ששום איש אינו יכול לראות את הציצית בלילה, פטורה מן הציצית. ע"כ מאאמו"ר.

בניאת המשיח כשהיה אור הלבנה כאור החמה יהיה חיוב ציצית גם בלילה

בפרשתן כתיב (כב:יב) 'גדילים תעשה לך על ארבע כנפות כסותך אשר תכסה בה'. ואיתא במדרש, בשעה שאמר לו הקב"ה למשה גדילים תעשה לך, אמר לו משה להקב"ה, אם כן למה מיעטת את הירח. והוא ממש מדרש פליאה.

ומבאר כ"ק הגה"ק אאמו"ר זי"ע בספרו מגיד משנה (שנת תשי"ב), דהנה קי"ל (שו"ע או"ח סי' י"ח-י"ט) ציצית חובת גברא הוא, ואינו נוהג אלא ביום ולא בלילה, מפני שנא' (במדבר טו:לט) 'וראיתם אותו', ובליילה אי אפשר לראות את הציצית. ולכן טלית של לילה פטורה מן הציצית, משום דלילה לאו זמן ציצית.

והנה מנהג העולם להציץ בציציותן בשעת קידוש הלבנה, ולכאורה צ"ע למה. ונראה לתת טעם טוב והגון לזה, דהנה חז"ל תיקנו לנו בברכה, 'ויהיה אור הלבנה כאור החמה וכאור שבעת ימי בראשית כמו שהיתה קודם מיעוטה'. ובודאי קודם מיעוט הלבנה, כשאור הלבנה היתה עדיין כאור החמה, אז בודאי היה זמן ציצית גם בלילה, כי שפיר היו יכולים לראות גם אז את הציצית.

ולכן כיון שהתפללנו זה עתה בשעת קידוש לבנה שיהיה אור הלבנה כאור החמה, דאז יהיה שוב לילה זמן ציצית, לכן מוציאין מיד

הטעם שאין מברכים שהחיינו על מצות קידוש לבנה

והנהגה לכאורה יש להבין למה אין מברכין ברכת שהחיינו על קידוש לבנה, הרי זה מצוה שמקיימים רק פעם אחת בשלשים יום. וכתב האלי' רבה (או"ח סי' תכ"ו) שהיות ויש חדשים שיש בהם רק כ"ט יום, לכן לא קבעו כלל לומר ברכת שהחיינו על זה. והכנסת הגדולה כתב, שהיות ואומרים בתוך הברכה של קידוש לבנה גופא, 'חוק וזמן נתן להם', זה נחשב כמו ברכת שהחיינו, ואין צורך לברך במיוחד שהחיינו על זה.

והכתב סופר (שו"ת או"ח סי' ל"ד) כתב לבאר בהקדם למה ששמע מפה קדשו של אביו מרן החתם סופר זצוק"ל להבין קצת מאמר חז"ל (שבועות ט). הביאו עלי כפרה על שמיעטתי את הירח. וצריך להבין מה לנו להביא כפרה על זה, וכי אנחנו גרמנו לזה. והסביר מרן החתם סופר את הענין, דבאמת הדבר תלוי בנו, שהרי כשיהיה עולם התיקון, יהיה אור הלבנה כאור החמה, ולכן יש לנו להביא כפרה על מיעוט אור הלבנה עדיין, אלו דברי קדשו של החתם סופר.

ועפ"ז מבאר הכתב סופר, דמהאי טעמא אין מברכין שהחיינו על חידוש הלבנה, כי הוא כעין מה שנפסק בשו"ע (יו"ד סי' ש"ה) דכשמת הבן אין ראוי לברך שהחיינו על מצות הפדיון, הגם שיש לו שמחה מקיום המצוה, מ"מ כיון שזה מזכיר את צערו, אין ראוי לברך על זה 'שהחיינו'. והכי נמי כאן, כיון שבקידוש לבנה אנו נזכרין בצערינו שאנו גרמנו למיעוט אור הלבנה, וע"ז מגרע גרע אורה בכל חודש, ומתחדשת ומוספת והולכת, לכן לא שייך לנו לברך 'שהחיינו' על זה. ע"כ.

כשנשיג שאין לנו שום כח עצמי

רק הכל הוא כח השי"ת יהיה התיקון השלם

והנהגה איך אנו יכולים באמת לתקן ענין זה, ולגרום שיהיה התיקון השלם ע"י שנבטל את עצמינו לפני השי"ת, בידיעה ברורה שאין לנו שום כח או חכמה וגבורה, רק הכל הוא מהשי"ת לבדו.

כ"י זה היה החטא של הלבנה, וכמו שאמרנו בגמרא (חולין ס:) אמרה ירח לפני הקב"ה, רבש"ע, אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד? אמר לה, לכי ומעטי את עצמך. אמרה לפניו, רבש"ע, הואיל ואמרת לפניך דבר הגון, אמעט את עצמי? ועי"ש המשך דברי הגמרא.

וצ"ב למה נחשב אמירה זו של הלבנה לחטא, כי באמת אין לה שום אור עצמית, רק כל אורה בא רק מהשי"ת לבדו, ואם כן איך היא מחשיבה את עצמה כמלך שמגיע לה כתר. ולכן נענשה ונתמעטה. נמצא שהתיקון לחטא זה הוא ע"י שנבין ונשכיל, שאין לנו שום אור או כח של עצמינו, רק הכל הוא השי"ת לבדו. וכשנשיג באמת השגה זו, יהיה התיקון השלם, ואז נראה בחוש איך שהשמש והירח אין להם שום אור עצמי, רק הכל הוא אור השי"ת לבדו.

ובמו שנאמר על לעתיד לבוא (ישעי' ס: יט-כ) "לא יהיה לך עוד השמש לאור יומם ולנגה הירח לא יאיר לך והיה לך ה' לאור עולם ואלקיך לתפארתך. לא יבוא עוד שמשך וירחך לא יאסף כי ה' יהיה לך לאור עולם ושלמו ימי אבלך".

בעת עשיית תשובה אין אנו עושים

התשובה בכוחנו רק בכח השי"ת לבדו

ובמו כן עתה בחודש אלול וימים הנוראים

הרע. והדבר יובן על פי משל, לאחד שרואה את בנו מיצר מאד על דבר שעשה, ואביו גרם זאת בצד מה. דהנה אף שכונתו בזה היה לטובת בנו, ורק מצד מיעוט שכל בנו, נפל הדבר וגרם לא טוב, מ"מ אומר האב, מה עשיתי שגרמתי כ"כ צער לבני.

והנמשל הוא דכביכול כמו כן השי"ת כשרואה תשובת האדם שמתחרט מאד ומצטער על מעשיו שעשה שלא כהוגן, אומר השי"ת 'ואשר הריעותי', כביכול אני גרמתי כל כך צער לבני. ואז כשאומר השי"ת כן, נתמעט כח היצר הרע מאד מאד, וכל כחות הסטרא אחרא שנעשו ע"י העבירות מתבטלים.

וזהו מה שנאמר בריש פרשתן (כא:י) "כי תצא למלחמה על אויביך", היינו היצר הרע. הנה לא כתיב 'כי תלחם', רק 'כי תצא', לרמז שתיכף ומיד ביציאה למלחמה עם היצה"ר תיכף עוזרו השי"ת. 'ונתנו ה' אלקיך בידך ושבית שביו', שהוא בחינת ב' תשובות הנ"ל, 'ושבית', בחינת תשובת האדם כנ"ל, 'שביו', בחינת תשובתו יתברך שמו כביכול.

והזהיר הכתוב, פן ואולי אח"כ 'וראית בשביה אשת יפת תואר' (שם:יא), שתראה את עצמו מתואר ומהודר, ותאמר כחי ועוצם ידי גרם לי לבוא לשערי תשובה. לכך מזהיר הכתוב בכל הענין לנוול ולמאס בחינה זאת, מה שאתה רואה עצמך מתואר ומהודר, רק תדע בידיעה ברורה שהכל בא רק מכח השי"ת. ע"כ מהזרע קודש.

הטעם שבעת ביאת המשיח יהיה

'זורה חדשה מאתי תצא'

ועל דרך זה אמר לאחרונה מרן הרב אברהם יעקב הכהן פאם שליט"א, דהנה כתיב (דברים ח:ה) "וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר

כשאנו זוכים לעשות תשובה, יש לנו לזכור כלל זה, שאין אנו עושים את התשובה מכוחינו, רק הכל הוא רק כח השי"ת לבדו. וכמו שכתב הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע בספרו זרע קודש (לפרשתן), דהנה ידוע הוויכוח שיש כביכול בין כלל ישראל להקב"ה. אנו אומרים אליו ית"ש (איכה ה:כא) "השיבנו ה' אליך ונשובה", והשי"ת משיב לנו (מלאכי ג:ו) "שובו אלי ואשובה אליכם".

ולכאורה יש להבין מהו הוויכוח, הרי קודשא בריך הוא ואורייתא וישראל אינון חד (זוה"ק ח"ג ע"ג ע"א), ונמצא שאין הפרש בין דיבורו השי"ת ובין דיבורינו, כי שתי הבחינות נעשו כאחד בלי הפרש זמן, כמו שאמרו ז"ל (עי' שיהש"ר ה' ב') שאומר השי"ת, פתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם. נמצא שתיכף ומיד כשיש רק בלבו של אדם לשוב אליו ית"ש, ופותח בזה פתח כחודו של מחט, תיכף אומר השי"ת 'ואשובה אליכם'.

רק באמת, אף שכבר נפתחו לו שערי תשובה, אבל יש עוד שערי תשובה גבוהים עוד יותר מאלו שנפתחו לו, וצריך עוד לצעוק יותר "השיבנו ה' אליך ונשובה", וכשמתחיל בזה נקודה קטנה לשוב יותר מקודם, ותיכף אומר לו השי"ת "ואשובה אליכם", ופותח לו עוד יותר גבוהים שערי תשובה, כן כמה פעמים בכמה בחינות. אך זאת יזכור האדם שאף שנפתחו לו שערי תשובה, לא יאמר "כחי ועוצם ידי עשה לי" (דברים ח:יז) זה, רק ידע שהכל מהשי"ת.

והנה התשובה של השי"ת כביכול, הוא על דרך שאמרו רז"ל (ברכות לב.) שהקב"ה מתרעם על בריאת יצר הרע, ואומר (מיכה ד:ו) "ואשר הרעותי", במה שבראתי היצר

(שמות לד:ו), א"ר יוחנן, אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, מלמד שנתעטף הקב"ה כשליח צבור, והראה לו למשה סדר תפלה. אמר לו, כל זמן שישראל חוטאין, יעשו לפני כסדר הזה, ואני מוחל להם.

ורואים מזה שהציצית מורה על הי"ג מידות של רחמים, שהרי הקב"ה כביכול נתעטף בטלית כשהראה למשה סדר התפילה של הי"ג מידות. ופסק המגן אברהם (או"ח סי' י"ח סק"ב) שלכן אין לומר י"ג מידות של רחמים ללא טלית, כיון שהקב"ה נתעטף כביכול בטלית בעת אמירת הי"ג מידות למשה.

ולבן כשאמר הקב"ה למשה מצות ציצית, "גדילים תעשה לך" הרומו להי"ג מידות, והוא גם מרומו בר"ת של תיבת 'גדלים' [כמ"ש בתורה חסר יו"ד] שהוא ר"ת לומר י"ג **מכילין דרחמי**. לכן אמר משה לפני הקב"ה, רבש"ע, למה מיעטת את הירח ושלחת את ישראל לגלות, הרי מבואר בהי"ג מידות שאתה קל רחום וחונן אע"פ שאין ישראל ראויים.

ועל דרך זה מבואר במדרש (עי' זוהר חדש פ' נח מ' ע"א, מובא בילקוט חדש, גלות אות י"א), בא מיכאל שר הגדול אפטרופא של ישראל ואמר, רבש"ע, אימתי יצאו ישראל מגלות אדום? א"ל הקב"ה למיכאל, היה לך לראות תחילה הפסוק (דברים ל:ב) 'ושבת עד ה' אלקיך'. אמר מיכאל, מרי דעלמא, וכי בחינם נקראת 'קל רחום', שתרחם אע"פ שאינם ראויים. א"ל הקב"ה, כבר נשבעתי שלא אפדם עד שישוּבו לפני, אפילו כחודה של מחט, ואז אפתח להם פתח גדול. ע"כ.

אמנם על זה חוזרים כלל ישראל ומבקשים, שאפילו הפתח הקטן הזה כחודה של מחט אין בכוחינו לפתוח, ולכן 'השיבנו ה' אליך'

איש את בנו ה' אלקיך מייסרך". והנה אנו רואים אצל האב עם בנו, שלאחר שהאב מייסר את בנו, והאב רואה צער בנו על יסוריו שהוא עצמו גרם לו, דרך האב לתת לו מתנה אח"כ כדי לפייסו על היסורין שעשה לו. ואם האב ייסר את בנו באופן קשה מאד, עד שזה גרם לבן יסורים קשים ומרים רבות בשנים, הדבר מובן שהאב לא יסתפק בנתינת מתנה קטנה לבנו, רק בודאי יתן לו מתנה מרובה בדמים יקרים כדי לפייסו על כך.

ועל דרך זה כשהשי"ת מייסר אותנו על עוונותינו, הגם שהיסורים מגיעים לנו ח"ו, מ"מ כשהשי"ת רואה את גודל צערינו מן היסורים, הוא מפייס אותנו על כך ע"י שהוא משפיע לנו השפעות טובות. וממילא מובן, שעל היסורים הגדולים שכביכול השי"ת גרם לנו ע"י ששלח אותנו לגלות מחמת רוב עוונותינו, שבעבור זה עברו כלל ישראל במשך כל הדורות יעניינים ויסורים קשים מאד עד דכוכה של נפש, מובן מאילו שבזמן הגאולה וביאת המשיח, לא יפייס אותנו הקב"ה על כך במתנה מועטת, רק בהשפעות גדולות מאד, "עין לא ראתה אלקים זולתך" (ישעי' סד:ג), וכמו שנאמר (תהלים צ:טו) "שמחנו כימות ענינתו שנות ראינו רעה".

ולבן אחרי הצער שסבלנו בגלות בבל, כשנחרב הבית המקדש הראשון, זכינו שהשי"ת פייס אותנו אז במתנה גדולה, בזה שניתן לנו הש"ס. ואילו לאחר הגלות הארוכה לאחר חורבן בית שני, נזכה למתנה כפולה ומכופלת, 'תורה חדשה מאתי תצא' (ויק"ר יג:ג ע"פ ישעי' נא:ד).

הטעם שצריכים לומר הי"ג מידות בטלית

ועפ"ז מובן דברי המדרש, עפ"מ שאמרו בגמרא (ר"ה יז:), "ויעבור ה' על פניו ויקרא"

להיות משפיע בו כח תנועות איבריו, והוא מוציא אותו כח באותו הרגע בחטא ועון ומכעיס, והקב"ה סובל, והרי זה עלבון וסבלנות מה שלא יסופר. ולכן קוראים מלאכי השרת להקב"ה 'מלך עלוב' (פרקי היכלות פכ"ה).

וביותר מזה, הרי בכל עון שהאדם עושה הוא בורא בזה משחית, כדתנן (אבות פ"ד מ"ג) העובר עבירה אחת קונה לו קטיגור אחד. והרי אותו קטיגור עומד לפני הקב"ה ואומר פלוני עשאי. וכבר נתבאר שאין שום בריה מתקיימת בעולם אלא בשפעו של הקב"ה, נמצא שהמשחית הזה עומד לפניו יתברך, ובמה הוא מתקיים? הרי הדין נותן שיאמר לו הקב"ה, "איני זן אותך, לך אצל מי שעשאו ותתפרנס ממנו", והיה המשחית יורד מיד ונוטל נשמת החוטא, או כורתו, עד שיתבטל המשחית מן העולם.

אך אין הקב"ה עושה כן, אלא נושא וסובל העון, וכמו שהוא זן העולם כולו, כך הוא זן ומפרנס המשחית הזה. אם כן הרי זו מידת סבלנות גדולה שאין לתאר, שיוון ויפרנס בריה רעה שברא החוטא, עד שישוב. ומזה ילמוד האדם כמה צריך שיהיה סבלן, לסבול עול חבירו ורעותיו שהרע לו. ע"כ.

הנה כשהאדם יתבונן בכל זה, יתעורר מיד לתשובה גדולה, כי יתבייש בזה שהקב"ה נקרא בגללו מלך עלוב, ועל זה שהקב"ה צריך כביכול לפרנס את המשחיתים שברא בעוונותיו הרבים. ועכ"פ יתעורר מזה לעשות פתח קטן כחודרו של מחט, והקב"ה יפתח עבורו פתח כפתחו של אולם.

מצות ציצית שקולה כנגד כל התי"ג מצוות

עוד י"ל לבאר את דברי המדרש שהתחלנו בו, עפ"מ שכתבו הטור והבית יוסף (או"ח סי' כ"ד) גדולה מצות ציצית ששקולה כנגד כל

ורק אח"כ 'ונשובה'. ועל דרך שכתב המהרש"א על מה שאמרו בגמרא (שבת קנא:), כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים, וכל שאינו מרחם על הבריות אין מרחמין עליו מן השמים. ופי' המהרש"א (בחדושי אגדות) דעפ"ז יש לבאר מה שנאמר (תהלים עט: ח) "מהר יקדמונו רחמך כי דלוננו מאד". שאנו מבקשים בזה, שהגם שהמדה היא שרק לאחר שמרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים, מ"מ 'מהר יקדמונו רחמך' קודם שאני מרחם, 'כי דלוננו מאד', ואין בידי ליתן צדקה ולרחם על הבריות מקודם. ע"כ.

ילמוד ממדת הסבלנות של הקב"ה כביכול לסבול הרעות שעושה לו חבירו

והדרך אין יכולים כלל ישראל בכל זאת לפתוח את הפתח הקטן כחודרה של מחט, הוא עפ"מ דאיתא בספ"ק ישמח ישראל (שופטים אות א), שראוי שילמוד כל אחד את הספר הקדוש תומר דבורה בחודש אלול, ללמוד על מנת לשמור ולעשות ולקיים בימים הקדושים האלה. כי כל הספר הקדוש נתייסד על הי"ג מידות של מיכה איך הקב"ה מתנהג בהם נגד בריותיו. וכן מחויב כל אחד לדמות צורה ליוצרה, ויתנהג כן במידות אלה נגד חבירו שחטא נגדו. ע"כ.

ומבואר בספר הקדוש תומר דבורה (פ"א), שהקב"ה הוא מלך נעלב, סובל עלבון, מה שלא יכילהו רעיון. שהרי אין דבר נסתר מהשגחתו, ואין שום רגע שלא יהיה האדם ניוון ומתקיים מכח עליון השופע בו עליו. ואם כן נמצא שמעולם לא חטא שום אדם נגד הקב"ה, רק ע"י שבאותו הרגע ממש השפיע לו הקב"ה שפע קיומו ותנועת אבריו. ולמרות שראה הקב"ה שהאדם חוטא בכח ההוא, מ"מ לא מנע ממנו כח ההשפעה הזאת כלל. אלא סובל הקב"ה עלבון כזה

ולכן כשאמר הקב"ה למשה מצות ציצית, "גדילים תעשה לך וגו'" כדי שנוכר על ידם את כל התרי"ג מצוות. אמר משה לפני הקב"ה, למה מיעטת את הירח, הרומז להגלות, הרי ע"י הגלות אי אפשר לנו לקיים בפועל את כל התרי"ג מצוות.

יעזור השי"ת, שיושפע רחמים וחסדים מרובים, תכלה שנה וקללותיה, תחל שנה וברכותיה, תכלה שנה עם ברכותיה, שנוכה לכתובה וחתימה טובה, שנה טובה ומתוקה, בנים ובני בנים עוסקים בתורה, הרחבת הדעת, שידוכים טובים, פרנסה בניקל ובהרחבה, כל הישועות וכל הרפואות, שנוכה לגאולה השלימה בב"א.

המצות, דכתיב (במדבר טו:לט) "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'". ועוד כי ציצית עולה ת"ר, וח' חוטי"ן וה' קשרים [עולה] י"ג, הרי הכל ביחד תרי"ג.

ולבן צריך כל אדם להיות זהיר וזריז במצות ציצית, שיהיה לו בגד קטן מצוייץ שילבש אותו כל היום, כי עיקר טעם מצותה הוא כדי שנוכר על ידה כל התרי"ג מצוות, ובכל שעה ובכל רגע צריכים אנו לזכור אותם. דוגמא לדבר, כאדם המזהיר לחבירו על ענין אחד, שקושר קשר באזרוו כדי שיזכרנו בכל רגע. ע"כ.

אמנם היום שאנו נמצאים בגלות, אין אנו יכולים לקיים בפועל כל התרי"ג מצוות.

ליל שבת קודש

'אפילו לדבר תורה', כגון האומר 'עד יום פלוני אסיים כך וכך מסכתות בגי'רסא', שאין מחשבותיו עולה בידו ואפי' לתושיה, ע"כ. ועי"ש בגמרא שהביאו בזה מילתא דרבה שאם עוסק לשמה אין המחשבה מועלת לגרום שלא תתקיים מחשבתו, שנאמר "רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום" (משלי יט:כא), עצה שיש בה דבר ה' היא תקום לעולם.

כשהאדם מוציא זה בשפתיו אינו בא לידי עשיית אותה המצוה

ובמדרש שמואל (אבות פ"א מט"ו) פירש האמור במשנה שם 'אמור מעט ועשה הרבה', שבא להזהיר את האדם שלעולם לא יוציא מפיו הדבר הטוב שחושב בלבו לעשות, שלא יאמר 'אעשה מצוה זו היום' או 'אלמד חמשה פרקים' וכיוצא, בסגולה הוא כשהאדם מוציא זה בשפתיו אינו בא לידי עשיית אותה המצוה או אותו הלימוד שאמר,

"מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת לה' אלקיך נדבה" (כג:כד). וכבר עמדו בגמ' (זבחים ב.ב:) בענין הלשון 'כאשר נדרת' ואח"כ 'נדבה', למה משנה מלשון נדר 'הרי עלי' ללשון נדבה 'הרי זה'. ומשני, דשלא לשמה כשר, עיי"ש. ובמדרש (ויק"ר ל"ז א') ובגמ' (חולין ב.) איתא עה"פ "טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם" (קהלת ה:ד). ולכאורה צריך לבאר מנין לו זה שטוב הוא שלא ידור. וכן מצינו בחז"ל (יבמות קט:): כל הנודר כאילו בנה במה.

מחשבה מועלת אפילו לדברי תורה

וי"ל דהנה בגמרא (סנהדרין נו:) איתא, אמר עולא, מחשבה מועלת אפילו לדברי תורה, שנא' (איוב ה:יב) "מפר מחשבות ערומים ולא תעשינה ידיהם תושיה". ופירש"י, בלשנא אחרינא מחשבה שאדם מחשב 'כך וכך אעשה', 'כך וכך תעלה בידי', מועלת להשביח הדבר שאין מחשבתו מתקיימת.

מצוה אל יוציאו מפיו, אלא בכוונה בעלמא יכוין שרוצה לעשות ואח"כ יעשה.

ובזה פירש הפסוק 'חכם לב יקח מצות', היינו שלוקחו ואינו אומרו בפיו שרוצה לעשות מצות, אלא שלוקח אותו בלי אמירה. 'ואויל שפתים ילבט', היינו שהאויל הוא מוציא בפיו שרוצה לקיים המצוה, ולכך יש לו מפריעים, עכת"ד הגר"א ז"ל.

וממילא 'טוב שלא תידור' בשפתיו לקיים מצוה, וכל הנודר כאילו בנה במה. 'וכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא' (דברים כג:כג).

חשבתי דרכי עצה מהבעש"ט זי"ע

אמנם יש עצה דכברי הבעש"ט זי"ע (מובא בתולדות יעקב יוסף פ' וישלח עמ' קצ"א) וש"נ וז"ל, דשמעתי ממורי 'חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך' (תהלים קיט:נט), שיהי' התחלת תורה ותפלה ומצוה עם היצוה"ר שלא לשמה, ובוזה לא יקטרג עליו היצוה"ר ויוכל לגמור לשמה. וז"ש 'חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך', ודפח"ח יעו"ש. העולה מזה שצריך לגנוב דעת היצוה"ר וישתתף עמו בתחילה, ואח"כ יראה לגבור כארי ויעשה לשמה.

ובזה ביארנו המשנה (אבות פ"ה מ"ד) ארבע מדות בהולכי לבית המדרש, ומציין א' מהם שאינו הולך ואינו עושה. וכבר הקשו הרי אין זה מהולכי ביהמ"ד. אמנם בודאי מדבר ממי שהולך ולומד, אבל מתנהג באופן שלא יהי' לו מפריעים ללכת לבית המדרש, וממילא אומר שאינו הולך ואינו עושה, ועי"ז יוכל לקיים רצון השי"ת.

ואולי דזהו כוונת 'מוצא שפתיך תשמור, ועשית כאשר נדרת'. ומקשה התורה הרי כאשר ידור בודאי יבוא לידי מכשול, דהרי

כי הדבר נשמע בין המקטרגים ומעוררים כמה עיכובים למונעו. וזהו שאמר התנא 'אמור מעט' דעי"כ 'ועשה הרבה', שאם אתה אומר לעשות הרבה, אפילו מעט לא תוכל לעשות וכנ"ל, עכת"ד. והו"ד בבינה לעיתים והוסיף בזה עיי"ש.

ובתהלים (טו:ב) "הולך תמים ופועל צדק וגו'". אפשר במ"ש מחשבה מועלת לדברי תורה. וכתבו התוס' (סנהדרין שם ד"ה מחשבה) דבלומד לשמה המחשבה אינה מזקת. וכתב החיד"א בס' חומת אנך דאפי' אם לומד לשמה, אפשר דדוקא המחשבה אינה מזקת, אך אם ידבר בפיו שילמוד וישקוד בתורה וכיוצא, הדיבור מזיק.

ובזה אמרתי שזה רמז הפסוק "אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני" (קהלת ז:כג), דכשאמרתי בפיו 'אחכמה' וכיוצא, היא רחוקה ממני שהדיבור מזיק. ומצינו שדוד הע"ה היה אומר שלמחר ילך לראות בנין נאה וכיוצא, ולמחר נכנס לביהמ"ד. ואפשר ז"ש 'הולך תמים', שאינו אומר אני הולך ללמוד או לעשות מצוה, אלא הולך תמים סתם. ובוזה 'ופועל צדק' שהוא לומד ומקיים מצות. 'ודובר אמת בלבבו', שאינו אומר מה שבלבו לעשות בפיו כי אם בלבבו.

"חכם לב יקח מצות ואויל שפתים ילבט"

וכן אי' מהגאון מוילנא זצ"ל פי' הפסוק (משלי יח:) "חכם לב יקח מצות ואויל שפתים ילבט". ופירש הגר"א ז"ל, דהנה איתא בראשית חכמה, דמי שרוצה לקיים איזה מצוה, אל יאמר בפיו שרוצה לקיים מצוה זו או זו, כי כמו שיש מלאכים המסייעים לאדם לקיים המצוות, כמו כן יש מלאכים שאינם מניחים ביד האדם לקיים המצוות. וע"כ תקנה טובה היא שאם רוצה לעשות איזה

הש"ת ירחם ונזכה ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה, ויושפע רב חסד ואמת בבני חיי אריכי ומזוני רויחי וסייעתא דשמיא ושידוכים נאה ומתקבל, לרחמים ולרצון לפני אדון כל בברכת כתיבה וחתימה טובה בביאת משיח צדקנו בב"א.

פרקי אבות

בתורה שלומד, ומה תועלת בכך (מובא גם בפרי מגדים או"ח סי' קנ"ו).

התקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך

והנה נבאר עוד קצת בהמשנה, והתקן עצמך ללמוד תורה שאינו ירושה לך, איתא בגמ' (כ"מ פה.) כל שהוא תלמיד חכם ובנו תלמיד חכם, ובן בנו תלמיד חכם, שוב אין תורה פוסקת מזרעו לעולם, שנא' (ישעי' נט: כא) "ואני זאת בריתי אותם אמר ה' רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתי בפיך לא ימוש מפיו ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם". מאי 'מעתה ועד עולם'? אמר רבי ירמיה, מכאן ואילך תורה מחזרת על אכסניא שלה.

וקשה, שהרי אנו רואים בעינינו שאין זה כך תמיד, רק יש הרבה שהם ת"ח ובניהם ת"ח, ומ"מ נכדיהם אינם תלמידי חכמים. ומבאר הקרן לדוד עפ"מ שאמרו בגמ' (ברכות נו.) "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב" (דברים לג:ד), אל תקרי 'מורשה' אלא 'מאורשה'. והיינו, דאין לסמוך על ה'מורשה' על זה שאביו ואבי אביו היו תלמידי חכמים, אל תקרי מורשה, אלא מאורשה, שהנכד לבד צריך לקנות את התורה כקנין אירוסין וקידושין, בעמל ויגיעה עצמית.

'טוב שלא תדור'. ונחלקו רבי מאיר ורבי יהודה בזה, דאולי יותר טוב בכלל שלא לידור. אמנם הטעם שלא תידור כנ"ל, דיבוא לידי מכשול כשיוצא בפיו. ועל זה קאמר התורה עצה טובה שיוכל לקיימו - 'עדבה', שיעשה בתורת נדבה, וממילא לא יהיה כל כך מקטריגים.

רבי יוסי אומר, יהי ממון חברך חביב עליך כשלך. והתקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך. וכל מעשיך יהיו לשם שמים (אבות פ"ב מ"ב). יש לדקדק הסדר במשנה, שמקדים רבי יוסי ממון חברך להתקן ללמוד תורה.

יהי ממון חברך חביב עליך כשלך נשאת ונתת באמונה ואח"כ התקן

הפרי מגדים (מש"ז או"ח סי' קנ"ה) הא דאמרין (שבת לא.) נשאת ונתת באמונה, קבעת עתים לתורה. ובגמ' (סנהדרין ז.) אין תחילת דינו של אדם נידון אלא על דברי תורה. ובתוס' שם (ד"ה אלא) מביא ב' תירוצים. א', בלא למד כלל תחילת דינו על דברי תורה, ובלא קבע עתים לתורה תחילת דינו על משא ומתן (עיי' ב"ח ד"ה א"ל). והטור לפי' הבי" (ד"ה ואחר) ודרישה (אות א') סובר לאו סדרא נקיט, ותחילה על דברי תורה.

ב"ק אבי מורי אדמו"ר זצוקללה"ה זי"ע עהגמ' בשם הא"ר הסתייה, אמר רבא בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה קבעת עתים לתורה וכו' (שבת לא.). כתב בספר אליהו רבה בשם זקנו הגר"ש, לכך שואלים תחילה נשאת ונתת באמונה לפני קבעת עתים לתורה, כי אם הוא משקר ומרמה את הבריות, הרי הוא מחלל את השם

עומד לנגדו וחרבו שלופה בידו וילך יהושע אליו ויאמר לו הלנו אתה אם לצרינו. ויאמר לא כי אני שר צבא ה' עתה באתי". ואמרו על זה בגמ' (עירובין סג:., מגילה ג.) שהמלאך אמר ליהושע, אמש ביטלתם תמיד של בין הערבים, ועכשיו ביטלתם תלמוד תורה. אמר לו יהושע, על איזה מהן באת? אמר לו 'עתה באתי', מיד 'וילך יהושע כלילה ההוא בתוך העמק' (יהושע ח:ג), ואמר רבי יוחנן, מלמד שהלך בעומקה של הלכה.

ויש להבין איך נרמז בדברי המלאך 'עתה באתי', שהגיע על עון ביטול תורה. ומבארים התוס' (מגילה ג. ד"ה עתה באתי) בשם הריב"ן, כי המלאך אמר 'עתה באתי', ועל התורה נאמר (דברים לא:ט) "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת".

וביאר הרב מפוניבז' זצ"ל, דהנה באמת קשה, איך יתכן לבוא בטענה על יהושע ובני ישראל למה לא לנו בעומקה של הלכה בשעה טרופה כזאת של עת מלחמה. ולזה רמז להם "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת", כלומר שהתורה צריך שיהיה בפיהם כשירה, והאדם משורר לעצמו ניגונים ושירות בכל עת ובכל מצב שהוא, וכשיהיה התורה בפיהם כשירה, כבר ימצאו זמן וכח לעסוק בתורה אפילו בשעה טרופה כזו של מלחמה.

ובמו שיש כח לכל חייל בשעת המלחמה לשמוע את ה'חדשות' של המלחמה, למרות כל טירדותיו ועייפותו, כי זה מעניין לו מאד. כך צריך שהתורה יהיה מעניין להם מאד, וכך יהיה להם כוחות וזמן לעסוק בתורה למרות כל הטירדות והעייפות הנוראה.

ואפשר להוסיף על זה, דהנה יהושע שאל את המלאך "הלנו אתה אם לצרינו". ואפשר לומר שנתכוין לשאול בזה, האם באת על "תורה צוה לנו משה מורשה" (דברים לג:ד).

ועפ"ז אתי שפיר, דבאמת כל מי שאביו ואבי אביו היו תלמידי חכמים, מוכרח שגם הוא יהיה תלמיד חכם. אמנם אופן לימודו הוא בבחי' 'מורשה', ולכן כשמוצא לעצמו תירוצים למה אינו יכול ללמוד, הוא עוזב את התורה למשך כל חייו, כי כל יום יש לו תירוצים אחרים ... ולכן אמרו חז"ל, אל תקרי מורשה אלא מאורשה - שלא יסמוך על הירושה, אלא בעצמו יהיה יגע בעומקה של הלכה, ואז יקנה את התורה בקנין עולם, כקנין אירוסין וקידושין.

וזהו דאיתא במשנה (אבות פ"ב מ"ב) התקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך. היינו, שלא יסמוך על הירושה, אלא 'בעצמו' יהיה יגע בעומקה של הלכה, ורק אז יקנה את התורה כקנין אירוסין וקידושין.

ובמו נוסח הברכה שאומרים בחופה, "ואסר לנו את הארוסות, והתיר לנו את הנשואות לנו על ידי חופה וקידושין" (כתובות ז:). והיינו, שהכלה אינה יכולה ליהנות מבעלה, רק ע"י שמקודם היא ארוסה, שאז היא אסורה לכל העולם ואפילו לבעלה, רק אז עושים חופה וקידושין, והיא מותרת לבעלה.

בך התורה צריך להיות מקודם בבחינת ארוסה - מאורשה, שיהיה בבחינת אסור לכל תאוות העולם ואפילו להנאת התורה, רק ילמד לשם המצוה, הגם שאינו מרגיש שום הנאה מהלימוד. ובסוף יהיה בבחינת נישואין, שיהיה מותר לבעלה - להתורה, ויהנה הנאה רבה ורוחנית מהתורה, בבחינת "והערב נא ה' אלקינו את דברי תורתך בפנינו" (ברכה"ת).

ע"י שהתורה הוא כ'שירה' ומרגישים

כי הם חיינו' לומדים בכל הזמנים

והנה כתיב (יהושע ה:ג-יד) "ויהי בהיות יהושע ביריחו וישא עיניו וירא והנה איש

חצריך – כמו דאמר "והיה הנשאר בציון וגו'" (ישעי' ד:ג). ביתך – כמו דאמר "בחכמה יבנה בית" (משלי כד:ג), והוא בית העולם הבא. היכלך – כלומר היכל, והוא שלמות עליונים ותחתונים.

ושלש מעלות אלו כולל עשר חופות שעתיד הקב"ה לעשות לעוה"ב לצדיקים. ולפיכך יש בפסוק זה "אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך נשבעה בטוב ביתך קדוש היכלך" עשר תיבות. ומי שאינו אומר מוציא עצמו מהם מעשר חופות אלו, ולפיכך יש יזהר בו. (של"ה הק' מס' חולין פרק תורה אור אות ט"ז)

והנה יש לומר בזה ג"כ לגבי דידן, "אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך" הם ימי אלול.

ימי אלול המלך בשדה – ישכון חצריך

ובמ"ש זה"ק בליקוטי תורה (ראה ד"ה אני לדודי) ע"פ משל, למלך שקודם בואו לעיר יוצאין אנשי העיר לקראתו ומקבלין פניו בשדה, ואז רשאיין כל מי שרוצה לצאת להקביל פניו והוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות, ומראה פנים שוחקות לכולם, ובלכתו העירה הרי הם הולכים אחריו. ואח"כ בבואו להיכל מלכותו אין נכנסים כ"א ברשות. ואף גם זאת המובחרים שבעם ויחידים סגולה.

ובך הענין עד"מ בחודש אלול יוצאין להקביל אור פניו ית' בשדה. כי הנה כתיב "יאר ה' פניו אלי" (במדבר ו:כה), שהוא ענין הארת י"ג מדות שיהי' בפנים, דהיינו שיאיר גילוי פנימיות רצונו ית' למקור נשמת

ועל זה השיב לו המלאך, "עתה באתי" – על התורה שנאמר עליה "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת", כלומר אם לומדים את התורה רק מפני שהוא 'מורשה', ירושה מאבותינו, והוא חוק קבוע לכל הדורות, אזי מוצאים תירוצים שלא ללמוד, כי הוא עת מלחמה. אבל כשלומדים את התורה כשירה וכדבר חביב, לא מתייחסים לכל התירוצים, רק אפילו באמצע המלחמה לומדים תורה בעיון, בעומקה של הלכה.

ובמו ששום איש לא מפסיק לאכול מחמת המלחמה, כי הוא יודע שאינו יכול לחיות רק ע"י כח האכילה, כך צריך האדם להרגיש על התורה 'כי הם חיינו', ושאינו יכול לחיות בלי התורה, וממילא כבר ילמד בעיון ובעומקה של הלכה אפילו באמצע המלחמה.

וזהו ש'תלמוד' הוא בגימטריא פ"ת, לרמז שהאדם צריך להרגיש שלימוד התורה הוא ממש כמו פת, וכשם שאי אפשר בלי אכילה, כך אי אפשר בלי לימוד התורה^א. וכשהאדם מרגיש כך, ממילא הוא למד בכל הזמנים כולם, אפילו בימי בין הזמנים.

הכנה: ראש השנה, יוד"כ

כתב בתולעת יעקב בשם הזוהר (ח"א צ"ד ע"ב) אמרו רואי פני המלך ביופיו שצריך אדם לומר כשבא להקריב את בנו קרבן לה', "אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך", והעומדים עונין אחריי "נשבעה בטוב ביתך קדוש היכלך" (תהלים סה:ה). אמר בתחילה 'חצריך', אח"כ 'ביתך' ואח"כ 'היכלך'.

^א לכ"ק אמו"ר הגה"ק ז"ע קרה פעם צרה גדולה, כלתו נסתלקה ל"ע. כשהגיע הבשורה הקשה, רצה הראש כולל לחזק את אמו"ר, ולכן נכנס לאאמו"ר יחד עם עוד רב לחזקו בשעה קשה זו. כשאמו"ר ראה אותם, הבין מיד מהו מטרת בואם, ונענה ואמר להם, אם אתם רוצים באמת לחזקני, התיישבו כאן, ונתן לכל אחד גמרא, ולמדו ביחד ארבעה שעות ברציפות. ונענה ואמר להם, ברוך ה' עכשיו אני כבר מרגיש יותר טוב ... עכשיו יש לי כבר הכוחות לצאת להלויה. כי הם חיינו!

כי ע"י החכמה והדעת לא היה משיג בחי' זו לבטל ולהפקיר א"ע מכל וכל בשבילו ית'.

וזהו "בנים אתם להוי' אלקיכם" (דברים יד:א), כי ברא כרעא דאבוה (עי' עירובין ע:) הוא שנכלל ברצונו של אביו בלי שום טעם ודעת, כמו בחי' רגל שבטל לגבי ראש ואין לו רצון שלו כלל. וזהו בטל רצונך מפני רצונו (אבות פ"ב מ"ד), שבכדי שיאיר אל האדם בחי' פנימיות רצונו ית', צריך לבטל כל רצונותיו שלא יהי' לו רצון אחר כלל.

והנה בראש השנה היא בחינת "נשבעה בטוב ביתך", וכעין שכתב בזה בס' נתיבות שלום (מאמר י"ד רעוד"ר) דקאי על סעודת עתיקא קדישא, "אז תתענג על ה'". ורעוד"ר היא "קדוש היכלך", ומדמה זה 'חצריך' זה עזרת ישראל וכי"ב, ויומא דשבתא היא ההיכל מקום המזבח המנורה והשלחן, ואח"כ 'קדוש היכלך' - קוה"ק הארון והכרובים.

ראש השנה - נשבעה בטוב ביתך

והב"נ מבינים אנו ביומא דראש השנה שאנו בהיכל המלך. וכמ"ש זה"ק במאמר הנ"ל המלך בהיכל מלכותו, ובהרחב ביאור כמ"ש בספה"ק יושר דברי אמת (קונטרסים קונטרס השני כ). והנה להבין ענין זה על מתכונתו מה שאפשר להבינו א"א לפרש בכתב אפי' בכמה דפיין, רק אפס קצהו תראה להבין מה זה על מה זה הפחד מתגבר בלבנו בימים האלו².

ישראל, שיהיה עיקר פנימיות רצונו אליו ית' לדבקה בו בלב ונפש מעומקא דליבא במסירת נפש, כמ"ש במ"א. והארה זו היא נמשכת מבחי' א"ל' שהוא ראשית כל הי"ג מידות ומקורן וכללותן, וכמ"ש "א"ל ה' ויאר לנו" (תהלים קיח:כו), שהוא בחי' אור א"ס ב"ה עצמו ממש, וכמ"ש כי הוי' אלקיך למשל זיו ואור האש היוצא מן האש עצמו שבכללותו אין בו שום התחלקות בינו לזיו ואור הנמשך ממנו.

בך כביכול הארת פנים המאיר לכללות ישראל הוא מבחי' א"ל' שהוא בחי' אור א"ס ב"ה עצמו ממש. [עמ"ש בביאור עה"פ "וכל העם רואים את הקולות" (שמות כ:טו) בפ"י "מן המצר קראתי" (תהלים קיח:ה). ועי' בד"ה אתם נצבים במש"ש, ולכן נק' א"ל עליון כו', ובד"ה להבין פי' וענין י"ג מדות, ובד"ה וארשתיק לי בענין "לבי ובשרי ירננו אל א"ל חי" (תהלים פד:ג)]. ולכן נק' ישראל מלשון 'שר' א"ל', והיו"ד מורה על התמדת הפעולה, כמו ככה יעשה וכו'. ופי' שבחי' א"ל' הוא שר ומושל בקרבו (ועיין בזהר קדושים פ"ו ע"א, בראשית ח' ע"א, ויגש ר"ה ע"ב, נשא קל"ב א', ובפי' הרמ"ז ר"פ שמיני). דהיינו שיש בכל נפש מישראל ניצוץ אלקות ממש המחיה נפשו האלקית ומישך בעבעו למעלה לאור באור החיים למסור נפשו אליו ית', והוא למעלה מן החכמה ודעת שבנפשו,

² והענין כבר ידעת מ"ש האר"י ז"ל, כי בכל זמן מתעורר התעוררות שהיה לפניו. למשל בשבת קודש מתעורר התעוררות אור השביתה שנתן הש"י בעת שבת בראשית, ומאיר כמו כן עכשיו, כמ"ש 'המנחיל מנוחה לעמו ישראל בקדושתו ביום שבת קודש'. ובפסח מאיר הארה שהאירה אז בצאת ישראל ממצרים, ובשבועות הארת מתן תורה. וכמו כן עכשיו בימים הנוראים מאירה הארת התחלת הבריאה שהוא הדין שבו נברא העולם, כמ"ש "בראשית ברא אלקים" שהוא התחלה, וכל התחלות קשות.

והענין, כי בריאת העולם היה בצמצום. וענין הצמצום הוא הסתלקות החיות למעלה כנודע. וידוע הוא מש"ה (תהלים מח:ה) "כי הנה המלאכים נועדו עברו יחדיו וגו'", מ"ש בר"ח בשם הרמ"ק שהוא נאמר על סילוק ההיכלות למעלה. ודבר הלמד מענינו הוא על כל הדברים שענין הסתלקות התחתון

מדד משחתא. ור"ל מדה ומשקל ופולס ושיעור וקצבה לכל בריאה רוחניות וגשמיות, כן ביום הזה מתעורר ממש דוגמתו על כל הברואים כבראשונה.

וזה ענין 'הרת עולם', ר"ל הריון של עולם, כמו אשה הרה שאוספת בתוכה הולד, ובעת הריון שם במשך הזמן נמדד ונשקל כל איברי האדם עם כוחותיו עד שנולד. בדוגמא זו היא בר"ה הרת עולם. וזה ענין התרדמה שנפלה על האדם, כמבואר בכתבי האר"י ז"ל.

והנה מי שיש לו מח בקדקדו ורוצה לעבוד השי"ת באמת, מביין ענין זה באופן האמתית. וישער בעצמו איך יכנס וידבק שורש נפשו למעלה אם הוא מתועב במעשיו. ועושה תשובה שלימה באמת, וביום ר"ה כל חפצו ותשוקתו אינה רק לבקש מהשי"ת שבהיות עתה הוא עת רצון ועת זכירה ופקודת כל רוח ונפש, ר"ל התעלותם למעלה ממקומם בגבהי מרומים, אולי יחוס השי"ת עלינו ויסיר מאתנו כל העננים וחשכים המבדילים בינינו לבינו, ונדבק בו ית' בטהור לב ביום הזה: עיי"ש עוד דברים קדושים ומלהיבים.

עב"פ אולי דזה מרומז בהיכל קדשך שיש

ואח"כ ביום "בוא יום ה' הגדול והנורא" (מלאכי ג:כג) שהיא ר"ה, ר"ל שהוא הראש של השנה. כי יש בזמן כל האיברים שבגוף, כידוע מ"ש בס' יצירה, 'עולם שנה נפש' כולם בסגנון אחד והוא ראש, וכמו בראש בעת הדבק האדם מחשבתו מאד בדבר אחד, מתאספים כל כחות האיברים שם, ואינו רואה ואינו שומע ואינו מרגיש מחמת גודל כח המחשבה שמתגברת אז. כן בר"ה מתאספים כל הכחות של נפש האדם והעולם והשנה לשרשם, ומתמצמים בראש כמו בשעת הבריאה כשעלה ברצון הפשוט לברוא עולמו ית"ש.

וזה ענין מ"ש ובו תנשא מלכותך. כי ענין מה שהשי"ת נקרא 'מלך עולם' הוא על התראות יראה ופחד, המקור האדנות על הענפים הנאצלים ונבראים ונוצרים ונעשים ממנו ית"ש. ויש התראות האדנות למטה, ואינו כ"כ פחד כמו פחד כשהעבד נכנס בהיכל מלך ממש במקום גבוה, והמבין יבין.

וזהו ענין ראש השנה, וזה ענין יום הזכרון (כמ"ש בסידור שערי שמים) זיל קרי ביה, וכמו שבעת הבריאה היה הצמצום למעלה כדי להשפיע אח"כ למטה במדה ובמשקל, כמו שאמר בזהר (ח"ג ר"ג ע"א) בוצינא דקרדינותא

לעליון. והוא ענין הצמצום, הוא פחד גדול לתחתון לעמוד במקום גבוה ממנו, ופחדו מי ישאנו.

והנה מציאות האור הזה הוא הנקרא בזהר 'בוצינא דקרדינותא', שהוא אור כח הצמצום, והוא הנקרא 'אור חור'. והנה אור הזה מאיר ומתעורר עתה בר"ה כמו בעת בריאת עולם, כמ"ש 'זה היום תחילת מעשיך זכרון ליום ראשון'. ומחמת זה נופל פחד על הנפשות, כי מקורי הנפשות מתאספים למעלה ומתפחים מאד [שם], כמ"ש 'נבהלו נחפזו רעדה אחזתם' (שם:ו-ז) כמ"ש. וענפיהם התחתונים שבגוף מרגישים זה במקצת כל א' לפי דעתו.

והנה כשהתחתון רוצה להכלל ולהעלות בעליון, צריך זוהר וזיכוך גדול מאד, כי אם יכנס למעלה בלי הזדככות, ידחהו למקום אופל, כמו מי שהוא מלוכלך ונכנס בהיכל המלך, שדוחין אותו. ובהשי"ת נאמר (איוב טו:טו) "ושמים לא זכו בעיניו":

ובאמת נאמר בפרקי היכלות (והוא בסידור שערי שמים) שהמלאכים שבהיכלות מאירים ומזהירים ונוצצים עצמן באש נוגה ובנהר דינור קודם התקרבתם להכלל למעלה. ק"ו בן בנו של ק"ו אנו ב"ו לפני בא יום התראות והתקרבות נפשותנו למעלה, צריך עכ"פ חודש אחד להזדכך בו טהרת המחשבה והדיבור והמעשה כידוע באמת, ולהתקדש בתורה ותפלה.

בקודש הקדשים שהיה מתפלל תפילה קצרה (יומא נב:).

והנה העבודה הקדושה של סעודה שלישית עת רעוא דרעוין וקודש קדשים בחי' 'קדוש היכלך' היא במידתו של יעקב להתקדש בכל הענינים, גם המותרים. ולכן זוכה אז ל'האכלתיך נחלת יעקב אביך' (ישעי' נח:יד).

והביאור בזה כנ"ל, שסעודה שלישית היא עת נתינת הכתר בראש המלך והכניסה לקודש הקדשים. וכמו שבמלכותא דארעא אם מישהו רוצה להיכנס להיכל המלך, גם אחרי שמבררים חשבוננו אם הוא נקי מפלילים, עדיין בודקים אותו אם אינו מזוהם ואם לא נודף ממנו ריח רע, כי מי שריח רע נודף ממנו אינו יכול להיכנס להיכל המלך אף אם הוא נקי ממשפטים ועונשים. כמו כן כביכול בהיכלו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, שמלבד עניני עבירות ועונשין המעכבין, גם כשהוא רק מזוהם בעניני רשות והיתר גרידא, שאפילו אם אינם איסורים ממש הרי נודף מהם ריח רע, שוב אינו יכול להיכנס להיכלו כולו אומר כבוד.

ובמו שסיפר מרן מהרה"ק הר"ש מניקלשבורג זי"ע שפעם בערב יום הכפורים כשהוציאו ספרי תורה לתפילת 'כל נדרי', וכל הקהל חיבקו ונישקו להם. אמר משל לבת מלך שנשבתה לאיש מגושם מאוד. ואחרי שהשתחררה שאלוה' איך עברה את זה. ואמרה שהכי גרוע היה לה בעת שניגש אליה כשריחות רעים נודפים ממנו, שהרגישה אז כאילו נשמתה וגופה מתפרדים.

כך גם כשיהודי ניגש לנשק לס"ת כנודף מפיו זוהמה וריחות רעים במובן הרוחני. וע"כ בזמן העילאי של שלש סעודות שהוא בבחינת 'מאן דיתיב עם מלכא' (זוה"ק ח"ג

שם מנורה ומזבח ושלחן המרמזים על מנורה על חכמה חח"ן [חכמה חסד נצח], ושלחן בצפון בינה בג"ה [בינה גבורה הוד], ומזבח דעת - "דע את אלקי אביך ועבדהו" (דהי"א כח:ט), עבודת המזבח, דת"י [דעת תפארת יסוד], וכמ"ש באהבת ישראל (פ' נשא) "עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו" (במדבר ז:ט), שהם מנורה שלחן ארון מזבח. מנורה מרמז על תורה עדה"כ (משלי ו:כג) "כי נר מצוה ותורה אור". ארו"ן שלח"ן מזב"ח (702) גימ' שב"ת שהוא כתר שבת, והם הג' דברים שהעולם עומד עליהם - מנורה ארון הם תורה, מזבח הוא עבודה, שלחן הוא גמ"ח, ע"ש. בחינת עשיית הכתר להמלך, וזהו בחינת ראש השנה 'נשבעה בטוב ביתך'.

יום הקדוש - קדוש היכלך

ויום הקדוש זה, בחינת 'קדוש היכלך' נכנסים לפני ולפנים, וכמבואר בסעודה שלישית עת רעוא דרעוין, וכד"א בספה"ק סידורו של שבת (שורש תשיעי ענף א') שתפילת מוסף של ש"ק ענינה תיקון כתר המלכות, לכן אומרים בה קדושת כתר. ואילו סעודה שלישית היא גבוה מעל גבוה, שאחר עשיית ותיקון כתר המלך יש בחינת נתינת הכתר בראש המלך.

והוא כדמיון לאחד שהזמינו המלך לתת את כתר המלוכה בראשו, שאחר כל ההכנות שעשה בטרם ניגש לגעת בכתר המלך, שעמל לרחוץ ולטהר עצמו להיות ראוי לגשת אל הכתר. הרי בעת בואו לשים את הכתר על ראש המלך, חיל וחלחלה רטט וזיע יאחזו, ולא קם בו רוח לשים את הכתר בראש המלך, עד שהמלך בעצמו מסייעו וכו'. וכן בשבת קודש בעלות המנחה אנו נמצאים במקום גבוה מאד, שאין אנו מסוגלים לדבר דבר, רק בבחי' "לך דומיה תהלה" (תהלים סה:ב) כתפילת כהן גדול

עצמו. וערבית היא מלשון חושך, שאף שהוא באפילה וחושך שתהי' לו תשוקה עזה וחזקה עכ"פ. וזהו אמת ואמונה בערבית מלשון (ישעי' כב:כג) "ותקעתיו יתד במקום נאמן", והבן. ובזה מובן שבא ביום הקדוש אומר בשכמל"ו בקול, שזה זמן שאומרים 'כתר יתנו לך' - זמן נתינת הכתר כביכול בהיכל הקדוש.

וזהו 'רבי יוסי אומר יהי ממון חברך חביב עליך כשלך', דקאי על ימי אלול לתקן בין אדם לחבירו, ולהיות זהיר בכל דבר כדבעי וביתר שאת, כדברי הלל הזקן (שבת לא). דעלך סני לחברך לא תעביד. וברש"י, דקאי על "רעך ורעי אביך" (משלי כז:י) על הקב"ה. ואח"כ להגיע והתקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך, שיהי' בחינת 'נשבעה בטוב ביתך' בתורה ועבודה כדבעי, עשיית הכתר כביכול למלך מלכי המלכים הקב"ה. ואח"כ 'קדוש היכלך', לזכות לנתינת הכתר כביכול יום נורא איום וקדוש. וזהו 'וכל מעשיך יהיו לשם שמים'.

ל"ב ע"א), עליו להתדבק במידתו של יעקב להתקדש אפילו בעניני רשות והיתר, שגם ריח רע לא יהיה נודף ממנו, ויוכל להיכנס להיכל קדשו, ע"ש.

העיקר שהחשק יהי' לטוב וממילא יגיע למקום טוב

ועל אחת כמה וכמה ביום הקדוש שלא יהיה איש מגושם נמשך אחר הבלי עוה"ז, כדברי הרה"ק הר"ר שמעלקי זי"ע. וכ"ק אדמו"ר האבני נור זצלה"ה (שם משמואל קרח תרע"י עמ' רפ"ט טו"א) שאיש אשר התשוקה שלו היא תורה ומצוות, אי אפשר שירד לגיהנם. ואפילו אם ירד הגני ערב בעדו שיממה ויעוף משם כחץ מקשת, עכלה"ק.

ובשם"ש (ראה תר"ע עמ' פ"ו טו"ב) כתב בתיקוני זוה"ק 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' שחרית וערבית, הענין שמתפללין על התגלות אלקות שמלכותו תהי' ברוכה באתגליא שחרית לשון ביקור, שכשמאיר לאדם ויכול לבקר ולברוק את

סעודת רעוד"ר

לשאל. וזה כדי להנקם מעמלק על שהעזי פניו באל יתעלה כמקנאים לכבודו. ובחזקוני 'תמחה' קודם שפשט ידו במקדש. ולמעלה שאמר 'אמחה' (שמות יז:יד), היינו לאחר שפשט ידו במקדש.

יהא שמי' רבא - מחיית עמלק

אמנם יש להמתיק הענין כאן בהקדם, דהנה בתוס' (ברכות ג. ד"ה ועונין) הביאו בשם מחזור ויטרי שפי' ענין 'יהא שמיה רבא', שזו תפילה שאנו מתפללים שימלא שמו. כדכתיב "כי יד על כס יה", שלא יהא שמו שלם וכסאו שלם עד שימחה זרעו של עמלק.

"והיה בהניח ה' אלקיך לך מכל אויביך מסביב בארץ אשר ה' אלקיך נותן לך נחלה לרשתה תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח" (כה:יט). וברש"י, תמחה את זכר עמלק - 'מאיש עד אשה, מעולל ועד יונק, משור ועד שה' (ש"א טו:ג). שלא יהא שם עמלק נזכר אפילו על הבהמה, לומר בהמה זו משל עמלק היתה.

מחיית עמלק: ספורט העיז פניו נגד הא' - קודם המקדש ואח"כ

ובספורנו, תמחה את זכר עמלק. "משור ועד שה מגמול ועד חמור" (שם) כמו שצוה

בשעה שישראל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין יהא שמיה הגדול מבורך, הקב"ה מנענע ראשו ואומר: אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך. מה לו לאב שהגלה את בניו, ואוי להם לבנים שגלו מעל שלחן אביהם, ע"כ. לכך אומר בקדיש 'ונחמתא', כביכול שצריך תנחומין על העצב הזה.

וגאון אחר זצ"ל כתב שעל שם העצב אומר אותו בלשון ארמית, כדי שלא יבינו המלאכים מה שרוצין לומר ויערבוהו שלא יעלה למעלה עבור העצבון הגדול שלמעלה. אבל לאלתר כשהקב"ה אומר אוי שהאב הגלה את בניו, המלאכים מזדעזעין ותמהין על העצבון. חוזרים הקהל ומשבחים בלשון עברית. יתברך וישתבח וכו' ועל כן כשחוזרין לומר ונחמתא חוזרין לנחם בלשון ארמית, שכיון שאינן מרגישים בעצב לא ירגישו בנחמה. והר"ר מאיר נר"ו פ"י מה טעם אומרים אותו בלשון ארמי, כאדם עצב המשנה מבגדי מילתין לבגדי סמרטוטין על שם העצב שפירשנו.

ור' בנימין אחי נר"ו כתב,, שתחילת אמירתו היתה בלשון עברי כמו שאמרנו למעלה. ולא עוד אלא כל שעה שישראל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין אמן יהא שמו הגדול מבורך כו' ובכמה מקומות מצאתי באגדה נמצא בלשון הזה. ובימי שמד גזרו שלא יאמרו 'שמו הגדול מבורך', לכך הנהיגו לאמרו בלשון ארמי שלא היו האויבים מכירין בו. ואע"פ שבטלה השמד לא רצו להחזיר הדבר לישנו בלשון עברי, כדי שלא ישתכחו הנסים והנפלאות וכדי לעשות פומבי לדבר. ואין פוחתין מז' קדישין בכל יום. והגאונים ז"ל סמכו על שם "שבע ביום הללתיך" (תהלים קיט:קסד).

ופירושו כך: יהא 'שמיה' - 'שם' 'ייה' רבא, כלומר, שאנו מתפללין שיהא שמו גדול ושלם, עכ"ל. הרי שתפילת הקדיש היא על מחיית עמלק. נובריש מלאכי "ואת עשו שנאתי וגו' ואני אהרוס וגו' והעם אשר זעם ה' עד עולם וגו' ואתם תאמרו יגדל ה' וגו'" (א:ג-ה), והיינו יתגדל וגו'.

ואילו בטור (או"ח ריש סי' נ"ו) כתב, יתגדל ויתקדש הוסד על פי המקרא "והתגדלתי והתקדשתי" (יחזקאל לח:כג) האמור במלחמת גוג ומגוג, שאז יתגדל שמו של הקב"ה, דכתיב "ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד" (זכרי' יד:ט), עכ"ל. לכאורה יש כאן מחלוקת בין המחז"ו לבין הטור.

אבל זה אינו, שהרי מיד אח"כ כתב שם הטור, שמיה רבא, י"מ 'שם' 'ייה' רבא, שאנו מתפללין על שם 'ייה' שאינו שלם, שיתגדל ויתקדש ויחזור להיות שלם. והיינו לעת הגאולה שינקום מעמלק שנשבע וכו' עכ"ל. הרי הטור מביא את שני הפירושים, ועל כרחק תפילת הקדיש נוסדה על שני העניינים יחד - מחיית עמלק ומלחמת גוג ומגוג.

שבלי הלקט: אוי להאב שהגלה את בניו אוי שהבנים גלו מעל שלחן אביהם

וראיתי דברים חודרין מספר שבלי הלקט (ענין תפילה סי' ה') עוד פ"י טעם אחר, לפי מה שאמרנו בברכות פרק ראשון תניא אמר ר' יוסי, פעם אחת הייתי מהלך בדרך ונכנסתי לחורבה אחת מחורבות ירושלים להתפלל. בא אליהו זכור לטוב ושמר לי על הפתח וכו' עד אמר לי בני מה קול שמעת בחורבה זו. אמרתי לו שמעתי בת קול שמנהמת כיונה ואומרת אוי לי שהחורבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגלתי את בני לבין אומות העולם. אמר לי בני חייך וחיי ראשך וכו' ג' פעמים ביום אומרת כך. ולא זו בלבד, אלא

של מלכות, דהיינו השפע שלהם, מפני שע"י השפע שלהם אנו יונקים מתמצית שלהם.

אבל יש להבין בזה כמ"ש חז"ל (נדרים נ:): אם לעוברי רצונו כך וכו'. וכן אמר דהמע"ה (תהלים ד: ח): "נתתה שמחה בלבי מעת דגנם ותירושם רבו", שע"י שהשי"ת שם גבולך, היינו הגבולים שגלו ישראל שם, מזה יש להבין כי 'חלב חטים ישיביעך' כשירחם ה' ויכונן אותך. ואמר ע"ז שגם עתה קדושתה עליה, כמ"ש (מגילה י): שקידשה לעתיד לבוא. כי אין התפלה עולה מחו"ל אלא מדרך ארצך. וז"ש "השולח אמרתו ארץ", דהיינו ששולח תפלתו לאר"י, אז היא עולה למעלה, וז"ש "עד מהרה ירוץ דברו עיי"ש.

ועיין ביערות דבש שמבאר כל תפלות ברכת השנים שאנו מתפללים: 'ושבענו מטובה' הוא שנוצה לקבל משולחן המלך. ובוזה מבואר לנכון, אוי שהאב הגלה את בניו אוי שהבנים גלו מעל שלחן אביהם, וגם באמירת יהא שמי' מרומז בזה, דהרי מחיית עמלק אמרו"ל אין השם שלם ואין הכסא שלם עד שימחה שמו של עמלק, ואין ה' שלם הכוונה על אותיות ו' ה'.

באר מים חיים: אכילה שם י'ה עבודה ו'ה

ואיך זה מרומז ונקדים דברים מאירים עינים מהרה"ק הבאר מים חיים (פ' עקב) אשר על כן נקראת בשם 'מצוה'. כי י"ה ידוע שמורה על בחינת הנשמה, בסוד "כל הנשמה תהלל י"ה". ואותיות ו"ה מורה על בחינת הגוף כידוע, שעל כן צירוף הוי"ה הוא ביישמו השמים ותגל הארץ. כי י"ה רומז אל השמים בחינת הנשמה ששורשה בשמים ממעל, ועל כן בו ישמחו השמים. ואותיות ו"ה מורה על הגוף שהוא בחינת עפר מן הארץ, ובהם ותגל הארץ. ועל כן הגוף של המצוה שהוא בגלוי לעין כל בעשיה גשמיות

התפלה בחו"ל אינו עולה אלא בהתלבשות מן השר השולט במקום ההוא

ויש לבאר הענין אוי שהאב הגלה את בניו אוי שהבנים גלו מעל שלחן אביהם, בהקדם דברי הרה"ק בפנים יפות (דברים ג: כו).

במדרש (ילקוט"ש ואתחנן תתכ"ב) "עלה ראש הפסגה", מכאן אמרו העומדים בחו"ל הופכי פניהם כלפי ארץ ישראל וכו'. בענין זה פרשנו מ"ש דוד המלך ע"ה (תהלים מב: ג-ה) "צמאה נפשי לאלקים לא-ל חי מתי אבוא ואראה פני אלקים. אלה אזכרה ואשפכה וגו' כי אעבור בסך אדם וגו'". כי התפלה בחו"ל אין לה מקום לעלות אלא דרך ארץ ישראל.

וביזון שחו"ל הוא תחת שרי האומות היונקים מתמצית השפע היורד לאר"י, בהכרח התפלה אינו עולה אלא בהתלבשות מן השר השולט במקום ההוא, ועי"ז הם מקבלים עיקר השפע הבא ע"י התפלה. וז"ש 'כי אעבור בסך', הוא המחיצה שאחו"ל (ברכות לב:): מחיצה של ברזל מפסקת, ואין התפלה עוברת לאר"י אלא ע"י השר. וז"ש 'אדם עד בית אלקים', ועי"ז בקול רנה ותודה שלנו המון שלהם חוגג, ואנו מקבלים התמצית שלהם.

ועוד פרשנו בזה מ"ש דהמע"ה (תהלים קמז: יב): "שבחי ירושלים את ה' וגו'", דהיינו השבח בהיותו על מכונו שהיה השפע בא עליו ביושר מן השמים, ואמר "הללי אלקיך ציון", היינו מדת הדין בחורבנה, "כי חזק בריחי שעריך", היינו מה שהיתה בחזקה ותקפה, כמה שנאמר (איכה ד: יב): "לא האמינו מלכי ארץ וגו' כי יבוא צר ואויב בשערי ירושלים". אך הברכה היתה בהיות בניך בקרבך. אבל עתה שישאל בחו"ל, אחו"ל (אבות פ"ג מ"ב) הוי מתפלל בשלומה

ואמנם במצוות ה' הוא להיפך, כי אדם אשר יקרב לעשותן, ודאי לא יקרב לתאותו והנאתו הגופנית, כי אין זאת בהם. ואדרבה, התורה והמצוה מחלשת כח האדם הגופני שבו. ונמצא בהם עצמם מפורש הרוחניות שהוא העשיה למען שמו באהבה ליחד השמות הקדושים והאורות עליונים הרמוזים בהם. ואך שלא יהרוס האדם אל ה' בדברים אשר לא כן, להיות המצוות האלה הנעשים בחפצי העולם קלים בעיניו למיעוט ערכם בלבו, מפני שהם גידולי הארץ הלזו פסולת גורן ויקב לסוכה, וערבי נחל וכפות תמרים ומיניהם לאתרוג, וגז כבשים לציצית, וכדומה. ידמה בלבו שיותר טוב לקיים המצוות האלה בזמניהם בשורשם למעלה לבד, שילמוד ויכוון בשורש כל מצוה ומצוה למעלה באורותיה [כאשר כבר קרה זה לגדול העולם אחד ונכשל בזה כאשר ביארנו במקום אחר].

ולזה באו האותיות ו"ה מפורש בהם המורה על הגופניות, להזכיר את האדם כי זה כל האדם דוקא לקיימם בגופם בחפצי גידולי קרקע. ועי"ז יעורר שרשם למעלה באורות הרוחניות. ודוקא בזה ולא באופן אחר. וה' יכפר. ואמנם עוד יש לנו סוד נמרץ בזה ולא ניתן להגלות לכל, והמבין יבין. עיי"ש עוד.

מחיית עמלק שיהי' השפע ע"י האב לבנו ולא על ידי השרים

ועד"ו נחזור לעניננו, כי זה פשוט מאד אשר מחיית עמלק שרוצה שיהי' העיקר השפע עליהם, והם יתנו לכלל ישראל והם יהיו המקבלים לתת לבני ישראל. אבל בני ישראל רוצים להיות על שולחן אביהם, ובה ימחה שמו של עמלק ולא ישאר שםם וזכרם על שום דבר. וזה מרמז גם במה שכתב החזקוני דגם אחר המקדש, בכל עת ובכל זמן יהי' לנו הזכות לשבת על שולחן השי"ת.

נכתב אותיות ו"ה מפורש, כי הוא בדבר הגלוי לעין כל. אבל בנשמה של המצוה שהיא נעלם ונסתר בלב האדם ובמוחין קדישין ואורות עליונים, לזה נכתבו אותיותיהם נעלמים ונעטפים בלבוש חילוף אותיות א"ת ב"ש, להורות שהוא בבחינה הנעלם והנסתר, וצריך האדם לתת לב על זה להוציא את הנעלם אל הגלוי, והנסתר אל המפורש.

ואפשר לי לומר בזה דבר חדש שלא ראיתי מי שדיבר בזה. והוא, כי על פי הרוב ואפשר בכולם בדברי הרשות וחפצי הגוף החיצונים מפורש בהם אותיות י"ה, כמו אכילה שתיה הליכה שינה שיחה ביאה. ונאמר בהם בכוונת הרב ז"ל בכמה מקומות - אכל י"ה, שת י"ה וכדומה. והן בתורה ומצוות אלקינו יתברך מפורש בהם אותיות ו"ה, כמו תורה עבודה קדושה מצוה וכדומה. הלא דבר הוא, כי לכאורה אפשר היה ראוי להיות בהיפך, והבן.

ואמנם להיות שבדברים הגופניים, הנה גופי הדברים מפורשים בהם בעצמם. ואדם אשר יקרב לעשותם, הנה זה קודם אופן קריבתו אליהם למה שבגלוי בהם הוא התאוה והחמדה הגופנית. ועל כן נאמר בהם מפורש אותיות י"ה, להזכיר את האדם בנשמתן אשר בהם, כי גם בהם נמצאים ניצוצי קדושה אורות עליונים לפי ערכם. כי אין דבר קטן בכל העולמות שאין בו חיות אלקות המחייה [שאם לא כן עשיתו רשות בפני עצמו, וכבר דברנו מזה פעמים רבות] כנודע לכל. ובא זה מפורש בגלוי להזכיר את האדם בסוד נשמתן לזכור באור ה' המחיה הדבר ההוא. ויראה להמעט הנאותי ולהכניע תאותו ולהחזיר הניצוץ הקדוש למקורו להיות אכל י"ה ושת י"ה וכדומה, כאשר ביארנו בכמה מקומות.

השי"ת יעזור שנזכה לכתיבה וחתימה טובה בספרן של צדיקים גמורים, ושכבר נזכה שימלא ה' כל משאלות לבנו, דהיינו כפי' הבעש"ט זי"ע שיהי' ה' מלא בכל מיני מילואים - זה משאלות לבנו לטובה. ויושפע שפע רב בלי נסיונות ובהמתקת הגבורה לגמרי. ויהא רעוא קמי' דתשרי על עמיה בברכת בני חיי מזוני רויחי וסייעתא וחנא וחסדא בשידוכים הגונים נאה ומתקבל, ושלום לכל בני ישראל בכל מקומות מושבותיהם, ויקבץ נדחינו מארבע כנפות הארץ, חברים כל ישראל בכיאת משיח צדקנו בבנין בית המקדש בב"א.

וייש להמתיק בזה ג"כ ענין שיש לדעת, כי מזון בכשרות שבא על נשאת ונתת באמונה. והכוונה ע"י שלחן המלך, והי' אמונת עתיך. ובירושלמי (הובא בתוס' שבת לא. ד"ה אמונת) שמאמין בה' וזורע ואינו מניח עצמו שע"י אופנים אינו רצוים להשיג הפרנסה, כמו פרנסה ע"י אינטערנט שאינו כשר וכיו"ב, אלא מקבל השפע ע"י התורה שיהי' כשר, כמו שנותן תרומת ומעשרות בארץ ישראל, אוכלים בחוץ לארץ על שולחן המלך שולחן ערוך.

ומי שילמוד במשנה הלכות
אי"ה אם יהי' לי זכות בעוה"ב
אשתדל להתפלל בעדו

מהקצאת שו"ת משנ"ה מהב' תשס"ג

שיעורי הלכה

יום א' לפ' אמוד תשע"ה לפ"ק

הלכות שבת או"ח סי' רע"ט

מוקצה במנורה של פרקים

שו"ע סע' ז' "מנורה בין גדולה בין קטנה אם היא של פרקים אין מטלטלין אותה לחיישין שמא תיפול ותתפרק ויחזירנה ונמצא עושה כלי, ואפילו אם אינה של פרקים אלא יש בה חריצים סביב ודומה לשל פרקים, אסור לטלטלה".

בט"ז (סק"ו) הקשה דהא קיי"ל בסי' שי"ד דאין בנין וסתירה בכלים*. ותירץ דהוי כעושה כלי מחדש. וצ"ח הפרי מגדים דדייק כן בלשון המחבר ונמצא 'עושה כלי' משמע ליה דעושה כלי מחדש, ודבר זה הוא איסור מן התורה משום צונה, ואינו רק איסור מדרבנן.

מקור ההלכה

מקור ההלכה הוא בזמס' שבת (מה:): שם מבואר שמנורה של חוליות אסור לטלטלה [שמא תפול ותתפרק ונמצא עושה כלי. רש"י]. ואם היא מנורה שלם, אלא שיש בה חידקי [חיתוכים סביב לה ודומה לפרקים

ומאן דחזי סבר של פרקים היא. רש"י נחלקו בזה רבי יוחנן וריש לקיש. דעת ריש לקיש לאסור רק בגדולה [הואיל ודרכה לעשותה של חוליות, כי אית בה חידקי סברי דחוליות הוא ואסיר. רש"י], ודעת רבי יוחנן לאסור אפילו בקטנה ואית בה חידקי [דכולי עלמא ידעי דלאו חוליות נינהו. רש"י]. ולהלכה קיימא לן כרבי יוחנן (רא"ש מס' שבת פ"ג סי' כ"ב).

מנורה שדרכה להיות רפויה

ובתוס' (מו. ד"ה דחוליות) הקשו ממה שהתירו בית הלל (ציצה כא:): להחזיר מנורה של חוליות, וא"כ למה אסרו לטלטלה. ותירצו בא' מהתירושים דשם מדובר במנורה שדרכה להיות רפויה, שגם כשמחזרין אותה עדיין היא רפויה, בזה מותר לטלטל אותה, דאף אם יחזרה לא יעבור על איסור צונה כיון דהיא רפויה. ואכן כך הוא ההלכה שמוותר לטלטלה ואפילו לחזרה כמבואר בשו"ע הרב (ס"ט) ומשנה ברורה (ס"ק כ"א).

* בענין בנין וסתירה בכלים, דנו הפוסקים לענין פקקי הבקבוקים אם מותר לפתוח אותם בשבת. ודעת כ"ק אדמו"ר זי"ע היה להתיר, וכ' שכן כתבו גדולי הפוסקים. ולענ"ד נראה שאע"פ שהוא מותר מעיקר הדין ואין להחמיר בזה, מ"מ מצד הכנה יש לפתוח הבקבוקים קודם שבת, כי גם זה חלק מכלל ההכנה מה שפותח הבקבוקים לכבוד שבת.

שמחזרו ע"י כלים וכדומה, ולכן יש צוה משום צונה, כי עושה בחזק בגבורה ובאומנות. אבל בגביע דרך האדם שלא לחזר אותה בחזק, כי חושש עליו שלא ישבר, ולכן אין צוה הגזירה של מנורה של פרקים אולי יתקענה בחזק. אכן יש לעיין לפי זה בדבר שאינו יקר כל כך שאינו חושש אם ישבר, שיש לחוש שיצוא להדק אותה בחזק, אם יש לגזור צו שלא יטלטלנה.

ועוד יש למצוא היתר לטלטל הכוסות עם הרגל, עפ"מ שכתב בשו"ע הרב (סע' ט'), ומקורו במג"א סי' שי"ג ס"ק י"ב) שכל זה במנורה וכיוצא בה מהכלים שדרכן להתפרק כשנופלים. אבל כלים שאין דרכן להתפרק כשנופלים, כגון כוסות וכיוצא בהם, מותר לטלטלם אף שהם צענין שאסור להחזיר פרקיהם כמו שיתבאר בס"י שי"ג, עכ"ד. והנה רוצה הגביעים שלנו בדרך כלל גם אם הם נופלים אינם מתפרקים, ולכן מותר לטלטל אותם.

מנורה של פרקים ביו"ט

בשו"ע הל' יו"ט (סי' תקי"ט סע' ב') מבואר שביו"ט לא גזרו שמה יתקע במנורה של חוליות או כסא ושלחן שהם עשויים חתיכות חתיכות, שמותר להעמיד אותם ביו"ט, והוא שלא יתקע. והטעם שלא גזרו הוא משום מניעת שמחת יו"ט, והוא הדין שמותר לטלטל את המנורה.

לחבר ידית של דלת שנפלה

הלכות אלו מצויות בזמנינו, כגון ידית של דלת שנפלה אם מותר לחזר אותה מחדש.

גביעים עם רגל המתפרק איך מותר לטלטלם והנה בדין זה שאם גם אחר שיחזר אותה תהיה רפויה מותר לחזרה ולטלטלה, יש צו כמה פרטי דינים.

הט"ז (סק"ה) הקשה איך אנו משתמשים בכוסות של כסף בשבת שרוצין של פרקים, ולא חיישינן שמה יפול ויתפרק. ודבר זה שייך גם בגביעים שלנו שיש להם רגל ומחזרים עם שרויף, ולא ראינו מי שחושש שלא להשתמש בהם בשבת. ותי' הט"ז שבכוס אין דרך להדקו בחזק ולכן מותר. אלא שזה עדיין אינו תירוץ מספיק על הגביעים המצויים בזמנינו שמהודקים בחזק, מה יהי' ההיתר בהם.

ויש לומר שההיתר בגביעים שלנו הוא, דהנה האיסור של הידוק הפרקים הוא כי הוא עושה כלי. והנה המגן אברהם (סי' שי"ג ס"ק י"א) הביא שיטות הראשונים בגדר דרכה להיות רפויה, דהכל-צו (סי' ל"א) כ' בשם הראב"ד דברים שאין אדם מקפיד עליהם אם יתנועע בתוך החור מותר, דאין לגזור אלא בדבר שצריך להיות מעמידה בדוחק. אבל בסמ"ג (ל"ת ס"ה) איתא דדוקא דבר שצריך גבורה ואומנות אסור. ובציאור הלכה שם (ס"ו ד"ה דרכה להיות רפויה) הביא דברי המג"א, ועי' בשו"ע הרב (שם ס"ב) שהקיל בהסמ"ג, וציאר שצענין שצריך גבורה ואומנות חייב מן התורה.

והנה דרך האדם שכאשר הוא מחזר שלחן וכדומה, מחזר את חלקיו בחזק. ופעמים

שהוא דומה לפרקים, ולא אסרו במנורה שהיא ממש של פרקים, אם היא רפויה משום מראית העין, כי הרי לא עדיפא ממנורה של חריצים שנראית כשל פרקים שאסור לטלטלה. וכי שזה אפשר לתרץ בדרכה להיות רפויה כל הרואה יראה שמנורה זו רפויה, ולא יבואו לטעות במנורה שדרכה להיות מהודקת.

אולם עדיין נשאר בקושיא ממנורה קטנה שיש בה חריצים, שכתב רש"י (מו: דכו"ע ידעי דלאו חוליות נינהו, ואפילו הכי גזרינן אטו חוליות, ולפי ההסבר הנ"ל היה נריך להיות מותר. ואפשר ליישב, כי על חריצים גזרו משום מראית העין בגדול, ולכן לא פלוג אם יודע וניכר שהוא מחריצים או לא. אבל בדבר שדרכו להיות רפויה, ככל אופן אין בזה מראית העין, ולכן מותר.

טלטול מנורה של פרקים כלאחר יד

בתהלה לדוד (ס"ק ט"ו) כתב דהגם דאיסור טלטול מנורה של פרקים הוא מגזירה שמא יתקע, אעפ"כ מותר לטלטל אותו כלאחר יד או מן הנד כיון דלא עדיף ממוקפה. אלא שיש להעיר כי לכאורה הגזירה היתה שלא יטלטל את המנורה, כי חששו שמא תיפול ויבוא לתקנו. וחשש זה שייך גם כשמטלטל אותה שלא כדרכה (ואכן כ"כ באור לזיון ח"צ פי"ח מקורות כ"א). ובספרת התהלה לדוד נריך לומר

וכן אם יש לחשוש לתקיעה בחזקת יהי' עליו דין מוקפה, ועוד נרחיב בזה במקומו.

גזירת מנורה של פרקים
אם הוא גם בשאר כלים

יש לחקור אם גזירה זו הוא דוקא במנורה או הוא הדין בשאר כלים העשויים חלקים חלקים ויכולים להתפרק.

בתהלה לדוד (סקי"ד) כתב שזה מחלוקת ט"ז ומג"א שכבר הזכרנו דבריהם, דהט"ז (סק"ה) הקשה האין אנו משתמשין בכוסות של כסף העשויה פרקים, ולא חיישינן שמא תתפרק. ותי' לפמ"ש הטור (סי' שי"ג) דכוס אין דרך להדקו בחזקת ומותר להחזירו צרפוי, ולכן מותר גם לטלטלו. ומבואר מדבריו שדעתו דכל כלי שדרכה להדקה בחזקת אסור לטלטל שמא תיפול ותתפרק.

ודעת המגן אברהם (סי' שי"ג ס"ק י"ב) שלא גזרו אלא במנורה שדרכה להתפרק, והוא הדין כל כיוצא בו. ולפ"ז אף בכלי שדרכה להדקה בחזקת ואין דרכה להתפרק מותר לטלטלה.²

הטעם שבדרכה להיות רפויה
לא גזרו משום מראית העין

והקשה התהלה לדוד קושיא נפלאה, דהנה נבאר לעיל שבדבר שדרכו להיות רפויה לא גזרו בו. ויש להקשות א"כ למה גזרו במנורה שיש לה רק חריצים מפני

² אמנם גם לדעתו כלי שדרכה להדקה, ובשבת הוא רפויה אסור לטלטלה. אלא שאם הוא מהודק אין לחשוש אם אין דרכו להתפרק.

בשם הצ"ח דלענין אין פולין [פי' לצער הכינים] המצואר בסע' א' לאיסור לאור הנר, אפילו בשנים אסור, והטעם דדוקא לדבר מצוה הקילו להחיר בשנים, אבל בדבר הרשות לא התירו. וא"כ גם טלטול מנורה של פרקים אסור בשני בני אדם. אבל הט"ז (סק"ג) כתב טעם אחר, דכיון דכל אחד מפלה במקום אחר, הוי ליה כשנים קוראים בשני ענינים דאסור. כמ"ש שם בשו"ע והוא שקורין בענין אחד שאז ישגיח האחד במה שיעשה חבירו, אבל בשני ענינים לא. ולפי זה טלטול מנורה נראה דמותר, דהוי כענין אחד.

שאכן יש לחשוש בזה, אבל חז"ל לא גזרו בזה יותר ממקלה.

טלטול בשנים שכל אחד יוכיר לחבירו ועוד עמד בתהלה לדוד (אות ט"ז) על המחקר אם לשני בני אדם יחד יהי מותר לטלטל מנורה של פרקים, וזה על פי הדין המצואר בשו"ע (סי' ער"ה ס"ב) שאסור ללמוד לאור הנר שמא יטה, ואולם שני אנשים קורין ביחד כיון שאם בא האחד להטות חבירו יזכירנו שלא להטות. והכי נמי אם יבוא לתקוע יזכירנו חבירו.

ותלה פשיטת הדבר במחלוקת הצ"ח והט"ז שם, דהמג"א (סק"ג) הביא שם

ניצוצי הדף

בבא בתרא ע"א ע"א

שפירש, ואי משעבדי תחילה, והדר פירש זבין ליה וכו'.

לכך נראה כגירסת הספרים דגרסי 'אי אית ביה דיקלי', והא דקאמר 'יהיב ליה תרי דיקלי' איידי דנקט 'זבין ליה תרי דיקלי פריק ליה תרי דיקלי' נקט נמי 'יהיב ליה תרי דיקלי', ואתי לאשמעינן דאפי' לית ביה אלא תרי דיקלי המקח קיים, דמיעוט רבים שנים. וקאמר, 'ואי לית ביה דיקלי זבין ליה תרי דיקלי', פי' ואין הלוקח יכול לומר איני לוקח אלא קרקע שיש בו דקלים.

וכן פירשו הר"ף והרמב"ם ז"ל הך מילתא, וטעמא משום דארעא ודיקלי משמע דקלים אחרים, ומשמע נמי קרקע שיש בו דקלים דבפרק המקבל נקט ש"ס ארעא דחד ודיקלי דחד והתם איירי בדקלים שעליה, והא דלא אמר ארעא לחודא, לשופרא הוא דאמר הכי, דדוקא ארעא בדיקלי אין במשמעתו אלא קרקע שיש בו דקלים, אבל ארעא ודיקלי משמע הכי והכי, כיון שלא התנה לוקח בהדיא. לכך אי לית ביה דיקלי יכול ליתן לו אחרים. והדר קאמר 'ואי משעבדי פריק ליה תרי דיקלי' - דאע"ג דארעא ודיקלי משמע הכי והכי, מ"מ כל היכא דאית ביה דיקלי לא מצי יהיב ליה דקלים אחרים, דמסתמא דעתיהו אהנך דיקלי דאית ביה הוה. ולכך קאמר דאי משעבדי הנך דיקלי דהאי ארעא לא מצי מוכר למימר הרי לית ליה דיקלי ואתן לך דקלים אחרים, אלא פריק ליה תרי דיקלי, דאע"ג שהן משועבדים, כאית ביה דמי, ומסתמא דעתיהו אהנך דיקלי הוה.

בגמ' ואי לית ליה זבין ליה תרי דיקלי. פירש רבינו שמואל בר מאיר ז"ל, שלא יהא מחוסר אמנה. וכן כתב הרב רבינו אשר ז"ל, כדי לעמוד בדיבורו, אבל אינו מחוייב לקנותו, דאין אדם מקנה דבר שאינו ברשות, ע"כ.

הרמב"ם כתב, שהאומר לחבירו קרקע ודקלים אני מוכר לך, אף אם לא היו לו דקלים בשעת המקח, יכול לרכוש דקלים ולתתם לקונה, ובכך לקיים את חלקו בעסקה. ומכאן שאם לא יתן לו דקלים לא יוכל לדרוש את קיום החלק השני של העסקה מכירת הקרקע (ראה סמ"ע סי' רט"ז י"ד).

והנה דברי הרמב"ם הובאו להלכה בשו"ע (שם סע' ה'), אולם הרמ"א הביא את דעת הרשב"ם (ב"ב סט:) הסובר שמכירת הקרקע והדקלים אינן תלויות זו בזו, ואף אם לא יתן לו דקלים לא תבטל מכירת הקרקע.

ובספר תורת חיים (סט:) כתב על דברי הרא"ש, וזה נראה דוחק, דלא הוי דומיא דרישא דקאמר אי אית ליה דיקלי יהיב ליה תרי דיקלי, ובסמוך נמי קאמר חזינן אי אית ביה דיקלי יהיב ליה, דבהנך מחוייב ליתן לו. ועוד, דא"כ איפכא מיבעי ליה למימר, אי משעבדי פריק ליה תרי דיקלי ואי לית ליה זבין ליה תרי דיקלי, דהשתא זו ואין צריך לומר זו קאמר, דכיון דאפי' אי לית ליה ברשותו כלל צריך למיזבן ליה לעמוד בדיבורו, כי משעבדי - דברשותו מיהא נינהו, כל שכן דפריק להו. מיהו מפירוש רשב"ם ז"ל [נראה] קצת דהוה גריס איפכא,

ותירץ שבמקום שהמוכר יכול להקנות הכל ואמר 'קני את וחמור', הרי אנו אומרים שכוונתו שלא יקנה זה בלא זה. וכן במקנה דבר שבא לעולם ביחד עם דבר שלא בא לעולם, יכול להמתין עד שיבוא לעולם ולמכור. וכיון שמכר קודם שבא לעולם – כוונתו שלא יקנה זה בלא זה. אבל בסוגיתנו שהוא מוכר דבר שברשותו עם דבר שאינו ברשותו, כיון שאינו יכול למכור מה שאינו ברשותו ואין שייך לומר שימתין, אין בדבריו אלו כלום. ולכן אנו מקיימים את דבריו במה שאפשר ונקנה מה שברשותו. וגם לשיטות שאין מקח הקרקע קיים בלא מקח הדקלים אין זה מצד המוכר אלא מצד הלוקח שאינו רוצה לקנות זה בלא זה.

ובס' עזרת ישראל (סי' קכ"ז) בשאלת ע"ד אשר דרש יחידי [הגאון ר' יצחק דוב אבד"ק וויזניץ זצ"ל] באחד שמכר לחבירו מקום בבית הכנסת ואח"כ נתברר בב"ד שאין שייך להמוכר רק המחצה מהמקום, והלוקח מרוצה ליקח מחצה המקום בעד חצי המעות שנתן, והמוכר הלך ומכר המחצה לאחר, ורצה כבודו לדון בזה אחרי שהלוקח יכול לחזור ולומר אין רצוני לקנות רק המקום בשלימות ולא חצי דבר, כמו כן גם המוכר יכול לחזור, ומביא שם דברי הטו"ז.

וכתב אולם דלכאורה יש לדמות זה להדין דמבואר ברמ"א (סי' ר"ג סע' ט') וה"ה אם קנו דבר המועיל בו קנין עם דבר שאין בו ממש דיש בזה שלשה דעות ברמ"א שם. אולם אפשר דשם הוא הקנה בק"ס ואם כן אפשר לומר דאין הקנין מועיל לחצאין, אבל בקנין כסף דהכסף קונה את הקרקע שנגד הכסף, וא"כ אפשר דאף דהמחצה אינו שלו, מ"מ המחצה השניה קנה הכסף שכנגד המחצה.

ההמשך בדף הבא

והט"ז (חור"מ סי' קע"ה) הביא מעשה באדם שמכר לחברו שני מקומות בבית הכנסת ואח"כ התברר שלא היה ברשותו אלא מקום אחד, וכתב שדין זה תלוי במחלוקת הרמב"ם והרשב"ם, האם בביטול אחד מפרטי העסקה מתבטל גם השני.

אך בס' משפט שלום (קפ"ב ח') כתב שדברי הרמב"ם אמורים רק לגבי שני דברים שיש שייכות ביניהם, כגון קרקע ודקלים, כי יתכן שהלוקח נזקק לאחד מהן לצורך השימוש בדבר השני, ולכן מתייחסים לשניהם כעסקה אחת.

אך בשני דברים נפרדים, כגון שני מקומות בביהכ"ג שהשימוש בכל אחד מהם אינו שייך לשני, גם הרמב"ם מודה שנחשבים כשתי מכירות נפרדות.

ומאידך הנתיבות המשפט (סי' קפ"ב סק"ח) כתב להיפוך, שהמחלוקת בין הרמב"ם לרשב"ם היא רק בשני דברים נפרדים כגון קרקע ואילנות, אבל שני דברים מאותו סוג נחשבים כחלקים של עסקה אחת לכל הדעות, ולכן במכירת שני מקומות בבית הכנסת, אם בטלה מכירת האחד בטלה גם מכירת השני.

והנה הקשה בחקרי לב (חור"מ ח"ב סי' י"ח) על שיטת הרשב"ם והרא"ש שסוברים שאם לית ליה דיקלי מקח הקרקע קיים גם בלא הדקלים, והרי נחלקו (להלן דף קמ"ג) רב המנונא ורב נחמן בקני את וחמור, שדעת רב המנונא שלא אמר כלום, שכיון ששיתף את שניהם בקנין אחד לא גמר בדעתו להקנות זה בלא זה. ודעת רב נחמן שקנה מחצה. וא"כ לדעת רב המנונא נאמר שגם בהקנה ארעא ודיקלי שהדיקלי הם כ'לא באו לעולם', וכיון שלא נקנו הדקלים לא יקנה גם את הקרקע.

מראי מקומות

בשז"ת משנה הלכות השייכים ללימוד דף היומי

מס' בנא בתרא	חלק - סימן
פ.	פירות כוורת נוטל ג' נחילים ומסרם..... טז-קד
	תוד"ה דבש..... יג-קיא, קיד, קטז, טז-יא
	תוד"ה אינו יוצא..... יג-קיד
פ:	דבש בכורתו וכו'..... יא-רעו, יט-פא
	רשב"ם ד"ה ה"ג דבש..... יא-רעו
פא.	תוד"ה למעוטי..... ה-יב, יט-ריג

דמ"מ קנה הנייר, ואף שהוא קנה אצלו הנייר והשיעבוד לא נקנה ולא אמרינן דהוה כקני את וחמור, אלא ודאי דבקנין מעות לא אמרינן כן. אולם יש לדחות דהתם אינו מקבל המעות בחזרה.

וכעין סברא זו איתא בנוב"ק (ח"מ סי' ר"ו) גבי דברים הנקנין באמירה, דאין דיבור אחד מבטל השני משום דלאו בדיבור אחד נאמרו, וראיה לזה מהא דמבואר בש"ך (סי' ס"ו ס"ק ט') דעת הבעה"ת גם מכר לו השטר ולא כתב לו קני לך איהו וכל שיעבודי,

מערכת המשנה

ליקוטים קצרים מתוך שו"ת משנה הלכות ושאר ספרי רבינו הקדוש זי"ע
נערך ע"י הרב מרדכי צבי גינזבורג | אין ללמוד מכאן הלכה למעשה

במסגרת דף היומי

בבא בתרא פ"ח ע"א

ורש"י ור"י כתבו דחשוב כלוקח, וכ"כ הרא"ש והרמב"ן וכ"נ דעת הרמב"ם (פ"ד מהל' מכירה). ובטוש"ע (חו"מ סי' ר') כתב דאם רוצה המוכר לחזור בו, אינו יכול לחזור בו, והלוקח יכול להחזירו לו כל זמן שהוא בעין, אלא שמדת חסידות הוא שלא לחזור בו.

ומעתה מה התם שאינו לוקח מבית האומן אלא לבקרו, ואכתי לא הוחלט אצלו לקנותו בהחלט גמור, רק אם ייטב בעיניו יקחנו, ואפ"ה מדת חסידות שלא להחזירו, כ"ש הלוקח בחנות והוטבה לו, ומשום זה לוקחו, ודאי שאין להחזירו. הגם שהחנניות מקבלים בחזרה מ"מ לאו מדת חסידות הוא להחזיר.

אמר שמואל: הנוטל כלי מן האומן לבקרו ונאנס בידו - חייב. והני מילי הוא - דקיצו דמיה.

הנה נשאל לרבינו (שו"ת משנה הלכות חי"ב סי' תי"ט) במי שלקח סחורה או מלבושים מהחנות ולאחר זמן התיישב להחזירו, אי יש בזה שום איסור, ובפרט שבמדינה זו המנהג הוא כמעט בכל החנויות שיכול להחזיר הסחורה שלקח.

והשיב רבינו דבסוגיין מבואר, אמר שמואל הנוטל כלי מן האומן ע"מ לבקרו ונאנס בידו חייב, והני מילי דקיצו דמי. ובגמ' (נדרים לא:) מוקי לה בדבר שקופצין עליו לוקחין, דאין הנאה למוכר. וכתבו התוס' (שם) דמשעה שלקחו חשיב כשואל.

הילולא דצדיקיא

הרה"ק רבי יעקב ישראל טווערסקי מטשערקאס זי"ע י"ג אלול תרל"ו

רבינו יעקב ישראל נולד בשנת תקנ"ד (1794 למס') בטשערנאביל (Chornobyl, Ukraine), לאביו הרה"ק רבי מרדכי טווערסקי זי"ע - המגיד מטשערנאביל, בן הרה"ק בעל מאור עינים זי"ע, מצאצאי רבי אדם בעל שם זי"ע, הרבי ר' העשיל מקראקא (Kraków, Poland) זי"ע, ולאמו מרת חיה שרה ע"ה, בת הרה"ק ר' אהרן הגדול מקארלין (Karolin, Belarus) זי"ע.

ימי נעוריו

רבינו זכה עוד לראות את זקנו בעל מאור עינים, וכשהיה בן ארבע הסתלק זקנו הקדוש. כשהיה בן עשר נתייתם מאמו. עוד מימי נעוריו היה שקוע ראשו ורובו בלימוד, והיה הלמדן המופלג ובעל המוחין שבין כל אחיו. אביו כינה אותו 'ארון הספרים שלי', כי בקי גדול היה בש"ס ופוסקים.

רבינו היה כבן שש עשרה כאשר נשא את מרת דבורה לאה ע"ה, בת הרה"ק רבי דוב בער זי"ע, האדמו"ר האמצעי מליובאוויטש (Lyubavichi, Russia), בנו של בעל התניא זי"ע. חתונתו התקיימה בשנת תקע"א (1811 למס'), והוא עבר לדור בליאדי (Lyady, Belarus), מקום מושבו חו"ז בעל התניא.

מסופר: בשבת הראשונה לנישואין, כאשר השמיע בעל התניא תורה על שולחנו באוזני המסובים כדרכו בקודש מדי שבת בשבתו, הבחין שמקומו של רבינו ריק. שלח לקרוא לו, הושיבו לידו, ואמר לו: "רצוני שתשמע לאמירת תורת". אחרי שגמר, שאלו אם הבין את מאמרו. השיב רבינו שלא שמע. שאלו הבעל התניא: "הא כיצד? הרי ישבת כאן סמוך אלי?" השיב רבינו: "לא קבלתי רשות מאבי לשמוע מאמר בנוסח חב"ד, וכל דבר אשר אין לי עליו רשות מאת אבי, אינני שומע". תשובתו מצאה חן בעיני הרבי הזקן, והוא הפציר בו ליטול רשות מאת אביו לשמוע מאמרי חב"ד. נטל רבינו רשות מאביו, ומאז היה מקשיב למאמרי חסידות חב"ד.

עוד ביקש ממנו הבעל התניא, שיתחיל לומר בנוסח הקידוש של ליל שבת קודש 'כי בנו בחרת' כנוסח חב"ד. ענה רבינו שיעשו כרצונו, אבל הוא מבקש מזקנו שיאמר 'ושמרו'. תפס בעל התניא בזקנו, ואמר: "ראה נא בני, זקנתי מדי בשביל לשנות ממנהגי. אבל בסידור שאני מכיון עתה, ייזכר הדבר". ועל כן נזכר בסידור הרב לפני שמונה עשרה במעריב של ליל שבת, שנוהגים לומר 'ושמרו', ויש להם על מי שיסמכו.

משך שנתיים זכה רבינו להימצא במחיצתו של הרבי הזקן, ורכש ממנו הרבה קניני תורה וחסידות. אולם לא ארכו לו הימים במחיצת חותנו זקנו, ובשנת תקע"ג (1813 למס') נסתלק הרבי, בהיותו גולה ונוודד ממקום מושבו בעטיה של פלישת נפוליאון לרוסיה. עם פטירתו

בעל התניא, נבחר הרה"ק רבי דוב בער כממלא מקום אביו, ונתמנה כאדמו"ר חב"ד. את מקום מושבו קבע בעיר ליובאוויטש, וכך נעשתה עיר זו למטרופולין של חסידות חב"ד. רבינו ישב עתה בצל חותנו האדמו"ר החדש, והיה סמוך על שולחנו בליובאוויטש משך ט"ו שנים. גם אצל חותנו קנה הרבה תורה וחסידות.

על כס ההנהגה

בשנת תקפ"ח (1828 למס') הסתלק חותנו, ולאחר מכן חזר רבינו לבית אביו בטשערנאביל. בהסכמת אביו התחיל בשנת תקצ"ד (1834 למס') להנהיג עדה. רבינו קבע את משכנו בהורנוסטייפל (Hornostaipil, Ukraine). מקרוב ומרחוק התחילו לנהור אליו חסידים מבקשי ה' שחיפשו הדרכה בעבודת ה', וכן נהרו אליו רבים לעצה ולברכה. אביו שלח אליו מפעם לפעם חסידים שיתקשרו אליו. ארבעים ושתים שנה הנהיג רבינו עדה. בשנת תר"כ (1860 למס') עבר לטשערקאס (Cherkasy, Cherkasy Oblast, Ukraine) [מרחק של 185 מייל], ועל שם העיר הזאת הוא ידוע בשם 'הרבי מטשערקאס'.

את דברי התורה שהיה אומר על שולחנו מידי שבת בשבתו, היו רושמים אחדים מחסידיו להיות להם לזכרון. כל הכתבים האלו הובאו לידי נכדו הרה"ק מהורנוסטייפל, והוא סידר אותם, ורצה להביאם לדפוס. אבל בינתיים פרצה שריפה גדולה, וחצר רבינו עלתה באש. נשרפו כל הבתים בית המדרש הגדול, וכן הספרים, ובתוכם גם הכתבים. בחסד השי"ת נמצא חלק מתורתו אצל אחד החסידים, שהעתיק לו את תורתו בשנת תרי"ט (1859 למס'). הספר הוצא לאור ע"י הרה"ק מהורנוסטייפל בשם עמק התפלה, יחד עם ספרו עמק החכמה, ובשם כולל קרא את שני הספרים הללו 'שושנת העמקים'.

פעם אמר רבינו על הפסוק (בראשית מא:א) "ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חולם", "ויהי - וועה געשריגען, 'מקץ' - וואס וועט זיין דער סוף, 'שנתים ימים' - מען פארשלאפט די טעג, 'ופרעה חולם' - והיצר הרע מתגבר תמיד יותר ויותר. (ילקוט מאורי אור פ' מקץ)

סיפר אחד החסידים: פעם ישב הרבי כשראשו מוטה כלפי מטה, ולא אמר תורה. ישבו סביבו רועדים מפחד. לפתע התנער הרבי כאילו התעורר משינתו, ואמר: "חז"ל אמרו (זה"ק ח"א רלז): במוצאי שבת מכריזים בשמים: "שובו רשעים לשאולה". וקשה, הרי קיי"ל אין מכריזין על הפורענות. אלא מוכרחים לומר ש'שאול' זה אכן המדור השביעי בגיהנם. אך יש גם מדור הנקרא 'אבדון', אשר "כל באיה לא ישובון" (משלי ב:יט). אני אומר שבפסוק "ישבו רשעים לשאולה" (תהלים ט:יח), התכוונו חז"ל שאותם רשעים שנמצאים באבדון יכנסו לשאול". רבינו שאל את הקהל, אם הם מסכימים לדבריו. מובן שהם הסכימו. ואז ראינו והרגשנו בחוש, איך הרבי לוקח רשע וסוחב אותו בציציות ראשו מתוך האבדון. כאשר גמר רבינו את דבריו, צוה להביא את הנרות. (מחשבת נחום סיפורים אות א')

פעם נכנס רבינו לתפלת מנחה ערב ראש השנה מאוחר מאד. בראותו שהעולם מתמיה על שאיחר כל כך, אמר: "אנחנו כל האחים, ובן אחי רבי יעקב יצחק'ל [בן הרה"ק רבי מנחם נחום ממאקריב (Makariv, Ukraine) זי"ע] אינן נכנסים להתפלל מנחה ערב ראש השנה, עד שאנחנו מתקנים נשמות ישראל". (ילקוט מאורי אור ר"ה)

דרכו של רבינו היה לצאת בכל לילה מביתו סמוך לחצות בליווי משמשו, והלכו יחד הרחק מן העיר, עד שהגיע סמוך למחנה צבא. שם עמד רבינו משך שעה, והקשיב לקריאותיהם של אנשי החיל שומרי הלילה, שהדהדו כפעם בפעם באפילה העוטפת את כל היקום. הזקיפים שנצבו איש על משמרתו מרוחקים זה מזה, החליפו קריאות לפי אות מוסכם בשפה רוסית 'הי, הי שלושי. הי, הי, סלושי' [הקשב, הקשב]. רבינו משים אזנו כאפרכסת לקלוט הדי הקולות. פעם אחת שאלו המשמש לשם מה הוא הולך בכל לילה להקשיב לקולותיהם של חיילים רוסיים. השיבו רבינו: "מתוך מקהלות הגדולות של חיילים קוראים, עולה באזני קולו הבודד של אדם מישראל השרוי פה במחנה. והוא צדיק נסתר, וכשעומד על משמרתו באישון לילה, קורא מקירות לבו באותה נעימה שקוראים שאר הזקיפים: "הי, הי, שכינתא בגלותא, הי, הי, שכינתא בגלותא".

בשנת תרל"ד (1874 למס') כשנסע רבינו מטשערקאס להורונסטייפל [מרחק של 185 מייל], בכדי להשתתף בנישואי הנינה, בתו הבכירה של הרה"ק רבי מרדכי דוב זי"ע, רבינו הפליג אז מעירו בספינה [על נהר דניפער (Dnieper River)] בליווי קהל רב מאנשי שלומו. באמצע הדרך כשירד הלילה, יצא לפתע מחדרו ושאל את החסידים: "מי מכם זוכר את פלוני בן פלוני"? רבים מתוך הקהל השיבו מיניה וביה, בודאי זוכרים, הלוא שבק חיים רק לפני שנים אחדות. וכאן הוסיף רבינו ודיבר כאילו לעצמו: "לא מצא לו מקום אחר לבוא אלי, כי אם דוקא פה על פני המים". באותו רגע נפלה אימה גדולה על החסידים, הבינו שמתעסק עכשיו בתיקון נשמה מעלמא דקשוט. חזר רבינו ושאל: "האם יהודי כשר היה"? וכולם השיבו: "בודאי כשר היה, אחד משלנו". מיד שב רבינו על עקבותיו וירד בדומיה אל ירכתו הספינה.

עם שחר הגיעו אל החוף, שמה ציפו לבואם אלפי יהודים שהתאספו מכל הסביבה להקביל את פני הצדיק ולהשתתף בשמחתו. בתוכם היו כמה וכמה עגלונים שישבו על גבי מרכבות וכרכרות שנקשרו לסוסים משובחים, וכל אחד מהם חפץ לזכות באושר הגדול להסיע את הרבי. רבינו בחר בעגלון פשוט ותמים, ותוך כדי נסיעה הגיד לו, שמבקש ממנו ליתן לו אחד מסוסיו במתנה, כשאצבעו מורה על הסוס החרוץ ביותר מן הרתומים לעגלה. היהודי השתומם ונדחה מן המשאלה המוזרה הזאת, איככה ימסור לרבי את הסוס שמשרתו באמונה, ומושך בעגלה יותר טוב מכל הסוסים האחרים שלו, הרי בלעדיו ישאר חדל אונים ועלול לקפח את פרנסתו. החריש העגלון ולא השיב דבר.

בינתיים נעצר לפוש קמעא סמוך לביתו שנמצא על אם הדרך. אמר לו הרבי: "נרדה נא ונבוא בצל קורתך". נכנסו הביתה, והתחיל לדבר עמו על אותו נפטר פלוני ששאל אודותיו אמש מפי החסידים. נזכר העגלון שהיה זה שותפו לעבודה, וכי נשאר חייב לו סכום כסף שלא הספיק לפרוע. לבקשת הרבי חיפש ומצא בבית שטר חוב בחתימת המנוח על סכום זה. מיד ביקש מן העגלון תנהו לי במתנה, וכיון שנתער לו קרעו לגזרים. באותו רגע נשמע מבחוץ קול הברה שהסוס צנח לארץ ללא רוח חיים. עיניו של העגלון התמים חשכו בשל מה באה עליו הצרה הגדולה הזאת. אולם הרבי פייסו בדברי נחומים: "בגלל הסכום שנשאר חייב לך, לא מצאה הנפש מנוח, ונאלץ להתגלגל, ולעבוד אותך בנאמנות למשוך בעגלה.

עכשיו שויתרת על השטר, בא על תיקונו". והוסיף, שבשכר זאת יברכו באריכות ימים, ואכן חי העגלון מאה ושמונה שנים.

אחי רבינו הרה"ק רבי דוד זי"ע רצה להתיישב בטאלנא (Tal'ne, Ukraine), וכיון שטאלנא היתה סמוכה לטשערקאס [מרחק של 85 מייל], הלך אל רבינו לשאול לו אם נכון שיעשה כן. וענה לו שבוודאי טוב הדבר. אבל לא היתה הסכמתו ניחא למקורביו, וטענו: "כלום חסרים ערים, עד שצריך לדור דוקא בתחום טשערקאס, והלוא הדרך לבוא לטשערקאס הוא דרך טאלנא, ואם כן יהיו רבים שבמקום לטרוח לנסוע עד טשערקאס ישארו בטאלנא". ענה רבינו: "וכי בא לשאול אותי מה טוב בשבילי, הלוא בא לשאול מה טוב בשבילו. ובשבילו הלוא זה עצה טובה".

פועל ישועות

כ"ק אדמו"ר הרה"ק רבי יוחנן מראחמיסטריווקא (Rotmistrivka, Ukraine) ירושלים זי"ע, ראה במכתב קודש של הרה"ק רבי מרדכי המגיד מטשערנאביל זי"ע, שכותב לבנו - רבינו, שלפי שראה שתפילותיו עושים פירות בשמים, ע"כ יראה ליקח הרבה מעות מיהודים. ואכן היה נוטל בשביל הזכרה כסף רב. (מילין קדישין שנת תשס"ו מוצש"ק פ' יוצא)

פעם אחת בא איש אחד אל רבינו, וביקש מרבינו שיפעל שבשנה זו ירד שלג רב, כיון שלצורך מסחרו הוא נצרך לשלג, כי סוחר הוא בשליטנ'ס (sleds) שמחליקים בהם על פני השלג, ואילו ירד גשם יהיה האדמה בוץ, ולא יצליח במכירתו. אמר לו רבינו שיתן ח"י פעמים כמנין 'גשם' (343x18=6,174), והבטיח כבקשתו. בו ביום נכנס אליו יהודי אחר, שלצורך מסחרו נצרך הוא שירד הרבה גשם, ועל ידי יהיה האדמה בוץ. וביקש מרבינו שיפעול שירדו בשנה זו הרבה גשמים. אמר לו רבינו שיתן ח"י פעמים כמנין 'גשם', וגם לו הבטיח כרצונו.

מקורביו שנכחו בשעת מעשה תמהו בפניו מה יהא בסופו של דבר - וכי כיצד ירד לזה שלג ולזה גשם. ענה להם רבינו: "יהודי זה שביקש שירד שלג זקוק לפרנסה, וזהו בקשתו. סבור הינו שהמסחר שבו הוא מתעסק כעת מהווה את מקור פרנסתו, אך באמת טועה הוא, כיון שפרנסתו יבוא תבוא לו ע"י עסק אחר לגמרי. אלא מאי, צריך הוא לפרנסה, וכל בקשתו אינו אלא שיצליח בפרנסתו. לכך הבטחתי לו שירד שלג. וכן היהודי השני הסבור שגשם רב יבטיח את פרנסתו, הרי שוגה הוא בחושבו שזה יבטיח לו פרנסה, כיון שמקור פרנסה הוא שונה לגמרי. אמנם לפרנסה הוא צריך, וזה מה שברכתיו.

(מילין קדישין רחמיסטריווקא מוצש"ק פ' כי תצא תשס"ד)

כ"ק אדמו"ר בעל ה'ברכת אברהם' מסלאנים (Slonim, Belarus) זי"ע סיפר: אחד מחסידי רבינו - ר' זלמן מאלניר (Malyn, Ukraine), שהיה עשיר גדול, וגרם הנאה גדולה לרבינו, ומתוך הכרת הטוב רצה לעשות לו טובה, ושאלו אם מבקש איזה דבר. ענה ר' זלמן שיש לו הכל, ואין לו בקשה מיוחדת. שאלו רבינו במה עוסק לפרנסתו. והשיב שמתעסק במסחר העצים. אמר לו רבינו שיכתוב לו קמיע, והזהירו כי בכל פעם שילך ליער לחטוב עצים יקח הקמיע עמו. וכך הוה שכתב לו קמיע, ומסרו לו, והדבר היה לפלא.

מאז לקח עמו ר' זלמן את הקמיע בכל פעם שהלך ליער. פעם אחת הגיע נכרי אחד אל ר' זלמן בערב שבת אחר חצות, שרוצה לקנות ממנו עצים. ר' זלמן כבר הכין את עצמו לשבת קודש והוריד את הקמיע, ואמר לגוי שהוא מקפיד כל ימיו לא לנהל משא ומתן ביום שישי אחר הצהריים. הנכרי הפציר בו מאוד, כי זקוק דחוף לעצים. ר' זלמן נשאר בשלו. אחרי הפצרות מרובות, אמר לו שלא ישנה ממנהגו, אבל יתן לו עצים חנם, ואם רצונו בזה יואיל להיכנס אל מקום כריתת העצים ביער, ויטול מה שרוצה. הנכרי קיבל את הצעתו ברצון, והלך ליער.

אולם כעבור רגעים אחדים שב, ואמר שמצא את היער נעול. נטל ר' זלמן את המפתחות בידו והלך עם האיש בכדי לפתוח לפניו את השער, מבלי שיטרח ללבוש מחדש את הקמיע. והנה תיכף כשפתח השער ונכנס פנימה, קרהו אסון, אחד העצים שהתמוטט נפל עליו והרגו.

אחר כך כשפתחו את הקמיע, מצאו שכתוב בו: "משיביע אני עליכם עצי היער שלא תגעו לרעה בפלוני". והיה כתוב שמו של אותו יהודי, וחתמתו של רבינו.

בעיירה קרעמנטצ'וק (Kremenchuk, Ukraine) בה גרו ברובה חסידי טשערקאס [מרחק של 80 מייל], הצטרפו לקדש חלקה חדשה לבית החיים, לכן הזמינו את רבינו שיבוא לשבות שבת בעיר ולקדש את בית החיים. רבינו הגיע לעיר, ואנשי העיר זכו לשבת של התרוממות. במוצאי שבת נכנסו אליו החברה קדישא, ואמרו לו שישנן שתי אפשרויות להגדיל את בית החיים - לאורך או לרוחב. אם יגדילו לרוחב, זה יהיה זול יותר, כיון שלא יצטרפו להעביר את חדרי הטהרה. לכן הם באו לשאול בעצתו.

נשען הרבי על ידו כמה רגעים, ואמר להם: "כאשר אגיע לשם אחליט". רבינו נסע לבית החיים, וניגש לגדר בית החיים שהיתה מעץ, פרק שני קרשים, הכניס את ראשו, הריח משהו, רץ מהר וצוה לבעל העגלה: "תברח מהר מכאן". רבינו הודיע שאינו מסכים לקדש את החלקה לרוחב אלא לאורך, ולא אמר שום סיבה, רק קידש את הבית החיים כפי המנהג.

אחד מאנשי העיר שהיה חסיד טשערנאביל, וראה כל מה שרבינו עשה שם, רצה מאוד לדעת את הסיבה, והוא ניגש אל שני יהודים מזקני העיר, ולקח אותם עם עגלתו מקום בו הריח רבינו, ושאלם: "מי קבור כאן ע"י הגדר?" הם הסתכלו ואמרו: "כאן קבורים כמה אפיקורסים ידועים". בראות האיש את גודל הרוח הקודש של רבינו, נקשר אליו. (מחשבת נחום אות ב')

פעם אחת היה רבינו בעיר אחת בשבת קודש פרשת ואתחנן. באותה עת השתוללה בעיר מגיפה רח"ל, והפילה חללים רבים. בליל שבת קודש בעת שערך את שולחנו הטהור, נכנסו נשי העיר בבכיות עצומות על דבר המגיפה. נענה להם רבינו בענוות קדשו: "מה תצעקו אלי, לכו אל אחיי הקדושים הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל והרה"ק רבי משה מקאריס-טשוב" (Korostyshiv, Ukraine). אך הם לא נסוגו אחור, וצווחו שלא ימחלו לו אם לא יושיע להם.

אזי פתח רבינו ואמר: "ואתחנן אל ד' בעת ההיא לאמר" (דברים ג:כג-כד), דהיינו שהצדיק

מבקש מהשי"ת 'אתה החילות', אתה עשית שהאנשים יהיו חולים, בכדי להראות 'את גדלך ואת ירך החזקה אשר מי קל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך וכגבורותיך', דהיינו כדי שאח"כ תוכל להושיעם ולרפאותם. ובכן הנני מבקש ממך 'אעברה נא ואראה את הארץ', ראה נא שגם ההמון עם שהם בבחינת ארציות 'ההר הטוב הזה והלבנון', גם הם מלאים במדות טובות. על כן עזור להם, והעלה רפואה למכתם. וסיים ואמר: "ויתעבר ה' בי למענכם", הקב"ה שמע לתפילתי, ועתה לכו לביתכם לחיים ולשלום", וכן היה שנעצרה המגיפה.

אחד מחסידי טשערקאס היה לו בן של"ע ירד מדרך הישר, ולמד בבית ספר של הגויים, ונעשה רופא. הוא גרם עגמות נפש מרובה לאביו ואמו. פעם ביקש האב מבנו ליסע עמו לרבינו שיברכהו, וכוונתו היתה שרבינו ידבר עמו ויחזירהו למוטב. כשנכנס אל הקודש פנימה דיבר עמו רבינו זמן רב, אך הבין שאין דבריו נכנסים לאזניו. לבסוף אמר לו: "שמע, אם תעשה טובות ליהודים, לא יוכלו הגוים לעשות לך שום רע".

לאחר זמן נתמנה להיות רופא אצל הממשלה, והיה בודק את האנשים לקבוע מי ומי הראויים לשרת בצבא. הוא היה משחרר את כל מי שנתן לו כסף, ויהודי דל ועני פטר בתנם. לאחר זמן הגיע מסירה עליו לאזני הממשלה. כדי לברר את הדבר, שלחו נכרי אחד להיבדק אצלו, ונתנו בידו חמש מאות רובל, ועשו סימנים על הכסף כדי שלא יוכל לשקר. הרופא בדק את הנכרי, והוא נתן לו את החמש מאות רובל. מיד נתן לו הרופא פטור.

תיכף כשיצא הגוי, נכנסו שוטרי הממשלה, ושאלו מדוע שיחרר אותו. ענה הרופא: "אני רופא, ולדעתי אינו ראוי לשרת בצבא". שאלו לו: "מה הן החמש מאות רובל המונחים פה?" וענה: "הן שלי". אולם הם אסרוהו מיד במאסר עד יום משפטו, ומסרו את הכסף לבית הערכאות, כדי להוכיח מזה שהוא אשם. זמן המשפט נקבע לעוד שלושה חדשים. כאשר הזמין הסניגור, וסיפר לו את אשר אירע, אמר הסניגור שאינו רואה שום אופן שיפטר מעונש קשה. הרופא צוה לאשתו שתסע לרבינו, להזכיר לו מה שאמר לו לפני שנים, שאם יעשה טובות ליהודים לא יוכל שום גוי להרע לו. היא עשתה כדבריו. רבינו אמר: "נכון הדבר, וישתחרר אי"ה. אבל אני מבקש שיעשה דבר אחד, שיאמר הכל הוא שקר וכזב, ולא יודה על שום דבר, ויטען שהכסף שלו הוא".

בבוא האשה בחזרה, מסרה לו דברי הרבי. כשאמרו את דברי רבינו לסניגור, אמר, שחלילה לו לעשות כן, כי אם יודה על האמת, יתכן שיתנו לו עונש קל, אבל אם ישקר בודאי יפסקו לו עונש קשה מאוד. נמלך הרופא באשתו מה לעשות, אם לשמוע לדברי הרבי, או להבדיל לסניגור. אחר ששקלו וטרו בדבר, החליטו שהלוא הסניגור אמר רק שיתכן בסופו שיהיה לו עונש קל, אבל הרבי אמר בוודאות שישתחרר, ועל כן מוטב לעשות כדברי הרבי, ומסרו את החלטתם לסניגור. ויען ויאמר: "איני יכול לשמש כסניגור לפי תנאים כאלה".

הם חיפשו ומצאו סניגור אחר, אשר הסכים לעשות כדבריהם. בבוא המשפט טען הרופא שהכל שקר וכזב. והמקטרגים אמרו שיש להם ראייה מהכסף, כי עשו עליו סימן, ומזה יוכח שהוא משקר. הוציא השופט את הכסף מן התיבה, אך פשפשו ולא מצאו את הסימן שרשמו עליו. אז אמר השופט שהוא חף מפשע, כיון שאין כאן שום סימן. אך הקטיגור

טען, כפי הנראה החליפו כאן את הממון קודם המשפט. ויהי אך יצא יצא הדבר מפיו, התרגז השופט על הקטיגור, ואמר: "הלוא גלוי וידוע שאנכי היחידי שיש לו המפתח של תיבת הכסף, והאיך תעזו לחשוד ולהבזות את בית המשפט בעשיית רמאות!" מיד שיחרר השופט את הרופא, ועשה משפט על הקטיגור על שחשדו ועל שבייש את בית המשפט. (בית צדיקים יעמוד ח"ב מערכת רבינו)

פעם נסע רבינו לעיר אחת, ועמד באכסניא עם מקורביו. בעל הבית לא היה שם, ואשתו היתה מקבלת את האורחים. רבינו עדיין לא התפלל, וכיון שלא היה שם מנין, התפלל ביחידות. האשת שמעה את תפלתו מאחורי הדלת, והרגישה טעם של מתיקות בתפלתו. בראותה שהוא אדם גדול, ערכה בעדו סעודה מכל טוב. כשגמר לאכול, הגישה לו פיתקא, ופרצה בבכי, שכבר עברו כמה שנים אחר חתונתה, ואין לה בנים. אמר לה רבינו שיברכנה בתנאי שתתן סכום של כך וכך. האשה הסכימה תיכף, אבל רבינו הוסיף שלא יקבל את הכסף אלא אם כן יסכים גם בעלה לזה.

בבוא הבעל הביתה מסרה לו אשתו דברי הרבי, ושאלו אם הוא מסכים לתת לו את הקוויטל והפדיון. הבעל שהיה מחסידי הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל, התרעם על שבחרה לה רבי חדש, ואמר שאינו מסכים לדבר, כי יש לו רבי, ורבו יושיעו. אמרה לו אשתו, שהרי זה כמה שנים שנוסע לרבו ולא נושע, ועתה יש עת רצון להוושע, והיתכן שיוותרו על כך? כהנה וכהנה דיברה לו האשה, עד שהסכים. ונתן לרבינו את הכסף, והוא הבטיח שיוושע בן זכר. כשיצאו מן החדר סגר רבינו את הדלת וטייל בפנים הלוח ושוב למשך זמן רב. אח"כ פתח את הדלת, והחזיר את המעות להבעל, באומרו: "כבר באה הישועה בשנה שעברה בחנוכה אצל אחי רבי אהרן, אולם ח"י גולדען אקח בשביל הבשורה".

אחרית ימיו

שנים אחדות קודם פטירתו, שלח רבינו את הגבאי שלו להורנוסטייפל לקרוא את נכדו שיבוא אליו. הרה"ק מהורנוסטייפל קם מיד ונסע אל רבינו. רבינו דיבר עם נכדו בדברי תורה וחסידות, ולא גילה לו לשם מה קראו לבוא אליו. כעבור כמה ימים, שאל הרה"ק מהורנוסטייפל את זקנו, כי בקשני לבוא אליו, ודאי רוצה ממני דבר, מהו הדבר. אמר לו רבינו אחרי מעריב תכנס עמי אל הסבתא, ושם נדבר.

הסבתא היתה אשה חלשה ושכבה על מטתה, כשישבו הסב והנכד, פתח רבינו ואמר: "הנה יש לי דין תורה עם הסבתא שלך - מי מאתנו יפטר מן העולם תחילה. אני אומר שמוטב אני אסתלק קודם, כי מה אעשה לבדי בלעדיה, מי ינהל את הבית. אבל היא טוענת את ההיפך, מי ישים לב אליה, אינה רוצה לשמוע קידוש מאחר כי אם ממני, ואינה רוצה להיות שיה אובדת. לכן החלטנו לקרוא לך ולשאלו את פין, וכאשר תפסוק כן יהיה וכן יקום.

התחיל הרה"ק מהורנוסטייפל לבכות, ואמר: "האנכי אהיה הפוסק בדין כזה, הסבא והסבתא יאריכו ימים ושנים יחדיו שניהם, ואין צורך בשום פסק דין". אמר רבינו: "הנה אין אדם חי לעולם, ויום זה מוכרח לבוא". אחרי שתיקה ארוכה אמר הרה"ק מהורנוסטייפל:

"לאמיתו של דבר צדקה הסבתא, אבל איך אפסוק נגד דעת הסבא. על כן דעתי, כי טוב היה בבוא יומכם שתסתלקו שניכם באותה שנה". "כן דברת" אמר רבינו, ונפרדו.

וכן היה, הרבנית מרת דבורה לאה נפטרה בערב ר"ח סיון תרל"ו (1876 למס'). הרה"ק מהורנוסטייפל שביקש ללוותה למנוחת עולמים, נשאר ליד זקנו עד יומו האחרון, ולא זו ידו מתוך ידו, עד יום שבת י"ג אלול של אותה שנה, בו נסתלק רבינו.

צאצאיו

רבינו השאיר אחריו דורות ישרים ומבורכים, ואלו הן: בתו מרת שרה פריידא ע"ה, אשת דודה הרה"ק רבי מנחם נחום מניעזין (Nizhyn, Ukraine) זי"ע, בן הרה"ק רבי דוב בער זי"ע - האדמו"ר האמצעי. בתו מרת טשערנא רחל ע"ה, אשת הרה"צ רבי משולם זושא יצחק אויערבאך מטלומאטש (Tlumacz, Ukraine) זצ"ל, אביו של הרה"ק רבי מרדכי דוב מהורנוסטייפל זי"ע, נכד הרה"ק רבי זושא מאניפאלי (Hannopil', Ukraine) זי"ע. בתו מרת חנה ע"ה, אשת הרה"ק רבי יוסף יצחק מאווריטש (Ovruch, Ukraine) זי"ע, בן הצמח צדק זי"ע.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

מקורות: תולדותיו בספר שושנת העמקים יצ"ל ע"י כולל ברך טעם תשס"ו, מדור אל דור

מגיד משנה לנוער

פְּרֻשֵׁת פִּי תַצֵּא

מְדַרְשׁ פְּלִיאָה

"גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה לָךְ" (כביב). שְׁטֵיט אין מְדַרְשׁ (הובא בַּיְשֻׁמַּח בְּרֵאשִׁית ד"ה וַיַּעַשׂ) ווען הַקֶּבֶ"ה האט געזאגט פֿאַר מֹשֶׁה גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה לָךְ, האט מֹשֶׁה געזאגט פֿאַר הַקֶּבֶ"ה, אויב אזוי וואס האַסְטוּ קלענער געמאכט די לְבָנָה. דאַרף מען פֿאַרשְׁטײן דעם מְדַרְשׁ פְּלִיאָה.

אין חייב ציצית בליילה

קען מען זאָגען, מיר פֿסק'ענען (שו"ע או"ח סי' י"ט סעי' א') ציצית איז אַ חֻבַּת גְּבֵרָא, דאס הייסט אז עס איז פֿליכט אויף דעם מענטש אויב ער טראַגט אַ קלײד פֿון אַרְבַּע כַּנְפוֹת, דאַרף ער לײַגען ציצית. אָבער דאס קלײד אַלײן אויב מען טוט עס נישט אָן, דאַרף מען נישט לײַגען קײן ציצית. אויף גײט די מַצְוָה פֿון ציצית נאר אָן בײַטאָג און נישט בײַנאַכט, און אַ קלײד וואס מען טוט אָן בײַנאַכט איז פֿטור פֿון ציצית.

טעם שמוציאין את הציצית בעת קדוש לבנה

עס איז באַוואוסט דער מנהג קוקען אויף די ציצית ביי קידוש הַלְבָנָה (עי' פֿר החיים להגאון ר"ח פֿלאַגִי סי' ל"ה אות כ"ו). דאַרף מען פֿאַרשְׁטײן ווייל לְכַאוּרָה בײַנאַכט איז נישט דא אַ חייב פֿון ציצית. קען מען זאָגען, חז"ל האַבן מתקן (סנהדרין מב.) צו זאָגען ביי קידוש לְבָנָה 'וְיָהִי אור הַלְבָנָה כְּאור הַחַמָּה וכאור שְׁבַעַת יְמֵי בְּרֵאשִׁית וכמו שְׁהִיְתָה קֹדֶם מַעוּטָה'. זיכער אין אָנְהֵיב ווען די לִיכְטִיקײט פֿון די לְבָנָה איז געווען ווי די לִיכְטִיקײט פֿון די זון, דעמאלס איז דער זמן פֿון ציצית געווען אין זמן ווען די לְבָנָה האט געשײנט. פֿאַרדעם ווען מען פֿעט ביי קידוש לְבָנָה 'וְיָהִי אור הַלְבָנָה כְּאור הַחַמָּה', געמט אַרױס די ציצית פֿאַר די לְבָנָה צו ווייזען אַז לעתיד לבוא גײט מען זײן מחויב מיט ציצית אויף בײַנאַכט. (ראַה שׁיח זְקֻנִים ח"ה עמ' רצב בשם הַרְה"ק מְהר"ד מְבַעַל זֵאָא זי"ע, וראַה בית ישׂרָאֵל ח"ח סי' צ"ז ס"ז).

בגלל מעוט הירח פטור כסות לילה מציצית

קומט אויס אז ווייל די לְבָנָה איז קלענער געוואָרען, פֿאַרדעם איז נאַכט נישט קײן זמן פֿון ציצית. און דאס זאָגט די גְּמָרָא (מנחות מג.) "וְרֵאִיתֶם אוֹתוֹ", דאס קומט אויסשליסען אַ קלײד וואס מען נוצט בײַנאַכט אז עס איז פֿטור פֿון ציצית. און דאס איז דער פֿשט פֿון דעם מְדַרְשׁ פְּלִיאָה, ווען הַקֶּבֶ"ה האט געזאָגט 'גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה לָךְ', האט מֹשֶׁה געמײנט אז דאס מײַנט אַלע קלײדער, אויף די וואס מען נוצט נאר בײַנאַכט. האט מֹשֶׁה געפֿרעגט, אויב אזוי פֿאַרוואס האַסְטוּ קלענער געמאכט די לְבָנָה, ווייל אויב זי וואלט נישט געווען קלענער וואלט מען געווען חייב מיט ציצית אויף בײַנאַכט. אָבער יַעֲצֵט זענען קלײדער פֿון בײַנאַכט פֿטור פֿון ציצית.

(שנת תשי"ב)

יארצייטען פון צדיקים

הרה"ק רבי יעקב ישראל טווערסקי זי"ע מטשערקאס י"ג אלול תרל"ו

רבי יעקב ישראל פון טשערקאס, איז געבוירען אין יאר תקנ"ד אין טשערנאביל, צו זיין טאטע הרה"ק רבי מרדכי טווערסקי זי"ע, דער מגיד פון טשערנאביל, א זון פון מאור עינים זי"ע, און אייניקעל פון רבי אדם בעל שם זי"ע, און דער רבי ר' העשיל מקראקא זי"ע, און צו זיין מאמע מרת חיה שרה ע"ה, די טאכטער פון הרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין זי"ע.

אין יאר תרל"ד איז דער טשערקאסער געפארען קיין הורונסטייפל, זיך באטייליגען אין די חתונה פון זיין אור אייניקעל, די עלסטע טאכטער פון הרה"ק רבי מרדכי דב זי"ע. דער טשערקאסער איז געפארען מיט א שיף, מיט א באגלייטונג פון אסאך חסידים. אינמיטען וועג ווען עס איז געווען נאכט, איז דער רבי ארויס פון זיין צימער, און פֿרעגט די חסידים: "ווער געדענקט פֿלוגי, דער זון פון פֿלוגי"? אסאך האבען זיך אנגערופען, יא זיכער מיר געדענקען איהם, ער איז נישט לאנג צוריק אַוועק. האט דער רבי געזאגט: "ער האט נישט געטראפען אן אנדערען פֿלאץ צו קומען צו מיר, נאר דא אויף דעם וואסער".

הערענדיג די ווערטער איז אויף אלעמען געפאלען א שרעק, זיי האבען פארשטאנען אז דער רבי איז עוסק אין תיקוני נשמות. פֿרעגט דער רבי: "איז ער געווען אן ערליכער יוד?" און אלע האבען געענטפערט: "יא אודאי, ער איז געווען אן ערליכער יוד". גלייך איז דער רבי צוריק אריין אין זיין צימער.

אינדערפרי זענען זיי אנגעקומען אין דעם האפען, דארט האבען אפגעווארט אסאך יודען מקבל פנים זיין דעם רבי'ן. אויף האבען דארט געווארט אסאך בעלי עגלה, און האבען געוואלט זוכה זיין צו פירען דעם רבי'ן. דער רבי האט אויסגעוועלט איינער פון די בעלי עגלה. אינמיטען פארען, זאגט איהם דער רבי: "איך בעט גיב מיר איינער פון די פערד א מתנה", און ער האט געוויזען אויף איין פערד, וואס ער איז געווען דער בעסטער פערד צווישען די אנדערע. דער יוד האט זיך שטארק געוואונדערט פון די אויסערגעווענליכע ביטע, און האט געטראכט ווי קען ער אפגעבען זיין בעסטער פערד, ער דארף עס דאך פאר זיין פֿרנסה. און ער האט גארנישט געענטפערט.

דערנאך האט מען זיך אפגעשטעלט געבען די הויז פון דעם בעלי עגלה. האט דער רבי געזאגט: "לאמר אריינגיין אין זיין שטוב". זיי זענען אריין אין הויז. און דער רבי האט אנגעהויבען רעדען מיט דעם בעל עגלה וועגען דעם נפטר וואס האט זיך איהם באוויזען אויף דעם שיף. דער בעל עגלה האט געזאגט, אז דער יוד איז געווען זיין שותף, און ער איז איהם שולדיג א סכום געלד וואס ער האט נישט אנגעיאגט צו באצאלען.

דער רבי האט איהם געבעטען ער זאל איהם געבען דעם שטר חוב פאר א מתנה. דער בעל עגלה האט איהם געבען דעם שטר, און דער רבי האט דעם שטר צוריסען. אין די מינוט

האט מען פון דרויסען געהערט אַ קלאפּ. דער בעל עגלה איז אַרויס, און האט געזעהן אַז זיין פעסטער פּערד איז געשטאַרבען. דער בעל עגלה איז געוואָרען שטאַרק צוגראַכען, און האט געזאָגט: "אוי, וואס קומט מיר יעצט די צרה, מיין פעסטער פּערד איז געשטאַרבען".

דער רבי האט איהם באַרוהיגט און האט געזאָגט: "וועגען דעם סכּום וואס דער יוד איז דיר געווען שולדיג, האט זיין נשמה נישט געהאט קיין רוה, און ער האט געמוזט מגולגל ווערען און דיר באדינען מיט א געטריי שאפט, און ער איז געוואָרען מגולגל אין דעם פּערד. אָבער יעצט אַז דו האסט מוותר געווען אויף דעם חוב, האט ער געהאט אַ תּיקון". און דער רבי האט צוגעלייגט, און אָנגעוואונטשען דעם בעל עגלה מיט אַריכות ימים, און אזוי איז געווען דער בעל עגלה איז געוואָרען הונדערט און אַכט יאר.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

מזלָ טבאָ וגדיאָ יאָ

להרה"צ ר' אהרן שמעון טויב שליט"א
אב"ד קאלוב
לרגל נישואי בנו החתן אברהם אליהו טויב הי"ו עב"ג בשעטו"מ

לידידנו הרה"ג ר' יונתן הכהן שטראסער שליט"א
והרה"ג ר' יוסף אלטר רוקח שליט"א
לרגל נישואי צאצאיהם בשעטו"מ

לידידנו הר"ר יהודה צבי בערטראם שליט"א
לרגל נישואי בתו עב"ג בשעטו"מ

לידידנו הר"ר אברהם יצחק הכהן קאהן שליט"א
והר"ר אפרים בצלאל יאקאבאוויטש שליט"א
נישואי נכדתו-בתו עב"ג בשעטו"מ

לידידנו הר"ר משה דוד הלוי מייזעלס שליט"א
והר"ר בנימין זאב הלוי מייזעלס שליט"א
לרגל נישואי נכדו-בנו עב"ג בשעטו"מ

לידידנו הר"ר שלמה מנחם הכהן מאשקאוויטץ שליט"א
לרגל נישואי בנו החתן צבי מאשקאוויטץ הי"ו עב"ג בשעטו"מ

לידידנו הר"ר יצחק דב דאוידאוויטש שליט"א
לרגל נישואי נכדתו עב"ג בשעטו"מ

לידידנו הר"ר יצחק זאב הכהן שפיגעל שליט"א
לרגל נישואי בתו עב"ג בשעטו"מ